

V Ljubljani, dné 1. vel. srpana 1897.

Vsebina 15. zvezka.

	Stran
Cvetje s polja modroslovskega. (Spisal <i>dr. Fr. L.</i>) [Dalje.]	449
Županova Minka. (Idila. — Zložil <i>Anton Hribar.</i>) V. V mestu. — VI. V kuhinji. — VII. K maši. — VIII. Na obisk	452
Kamenar. (Iz delavskega življenja. — Spisal <i>Vrhovski.</i>) [Dalje.]	456
Pečene vrane. (Spisal — <i>tr.</i> —)	460
Življenje na ladiji. (Spisal <i>Matija Šavs.</i>)	462
Ob Balkanu. (Spomini iz Bolgarije. — Spisal <i>Jos. Repina.</i>) [Dalje.]	467
Večer. (Zložil <i>Anton Medved.</i>)	473
Klinopisni spominiki in sv. pismo. (Spisal <i>dr. Fr. Sedej.</i>) [Dalje.]	473
Vojsko, najvišja župnija na Kranjskem. (Krajepisna črtica. — Zapisal <i>J. R.</i>)	475

Na platnicah.

Pogovar Od pijače, inu ventočejna tega Vina med enim G: Fajmoštram, inu med šterjim Farmanim. [Dalje.]

Slike.

Sitna Micika. (Slikal <i>D. M.</i>)	449
Maria Maggiore. (Cerkev Marije Snežnice v Rimu.)	457
Voz dunajske pomožne družbe v Ljubljani ob potresu	465
Trnovski zvonovi po ljubljanskem potresu	472
Župna cerkev sv. Jožefa na Vojskem. (Od vshodne strani.)	476
Črnogorka	477
Črnogorec	478
Črnogorec iznad Kotora	479

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII. in IX. po 4 gld. 20 kr.

„Dom in Svet“ stane za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 5 kr. Za dijake na leto 3 gld. 40 kr., za pol leta 1 gld. 70 kr., za četrt leta 85 kr. V tuje dežele po 1 gld. 20 kr. na leto več. Dobivajo se še vse lanske (1896) številke.

Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje tudi „Katoliška Bukvarna.“

Cvetje s polja modroslovskega.

(Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje).

11. Dolžnosti do samega sebe.

Skoro čudno se utegne komu zdeti, da govorimo o dolžnostih do samega sebe. Kako bi namreč bili sami sebi kaj dolžni? Kako bi mogli sami sebi kaj dati? Ako hočem kaj dati, moram imeti; ako pa že sam imam, ni treba, da bi si dajal, ali prejel.

Vendar pa imamo v isuni dolžnosti sami do sebe in sicer zato, ker se zavedamo sami sebe in smo — dejal bi — dvojni: nesamo mislimo, govorimo in delamo, ampak mislimo o sebi in delamo za sebe.

Dobro se zavedam, da sem prav tako jaz del ali ud družbe, kakor je vsakateri drugi. Ta zavest je podlaga dolžnostij, katere imamo sami do sebe.

Nadalje se zavedamo, da imamo neki namen. Ta namen dosežamo tedaj, ako rabimo potrebne pomočke. Zato moramo pomočke prav izbirati in vsega se varovati, kar bi nas odvrčalo od namena. Iz tega pa izvirajo dolž-

nosti, t. j.: kar se nas tiče, ne smemo delati, kakor bi se nam ljubilo, temveč samo tako, da dosežamo s tem delovanjem svoj namen, čim dalje večjo popolnost. — Sicer pa nas priganja že narava sama, da delamo za svojo

srečo. Kar nam je ugodno, to nas mika in vleče samo ob sebi. Zdi se potem takem, da se ni treba še posebej zavdati dolžnostij do samega sebe, ker jih dopolnjujemo po naravnem nagonu. Toda to ni tako. Naši nagoni nas ne vabijo vselej na tisto stran, ki bi nam bila v pravo srečo, ampak včasih prav nasprotno. Nagon nas vleče tje, kjer ravno sedaj vidimo kako prijetnost; je-li tista za nas v resnici in

stalno ugodna, tega nam nagon ne pové. Nagon torej ne more človeka voditi v vseh razmerah. Tudi k takim predmetom nas priganja včasih prevarjeni nagon, ki so nam v kvar in niso dobri. Zaradi tega moramo ravnati sami proti sebi po določenih pravilih in zakonih, ti pa nam nalagajo dolžnosti.

Sitna Micika. (Slikal D. M.)

Nikakega dvoma ni, da ne bi imeli dolžnosti sami do sebe; a katere so? Splošno dolžnost izrazimo tako-le: Delaj za svoje izpopolnjevanje, ali: Bodi čim dalje popolnejši! Ta splošna dolžnost se umeva sama po sebi, da je ni treba dokazovati. Dá se pa izraziti še drugače, ako se oziramo na to, da izhajajo delovanje iz volje, in da se volja ravna po ljubezni. Pravimo namreč, da smo dolžni ljubiti samega sebe. Ko ljubimo sebe prav, želimo si tega, kar je dobro. Ako si pa želimo tega, kar ni dobro ali samo navidezno dobro, ne ljubimo sami sebe prav in se zato ne izpopolnjujemo.

Prvi pogoj pa, da se izpopolnjujemo, je ta, da si ohranimo življenje. Ta dolžnost je podlaga za vse druge. Že naravni nagon vodi človeka, da si ohranja in varuje življenje, toda poleg tega je še dolžnost, ker nagon sam ne zadostuje za ta namen. Nagon sam nas ne varuje kvare ob vseh prilikah in ne uravnava našega delovanja tako, da bi si trajno hranili življenje. Bolezni iz prehlajenja, nepremišljenosti, prevelikih strastij (jeze i. dr.) nas ne varuje nagon.

Dolžnost pa nam veleva, ogibati se vsega, kar bi nam končalo življenje, in rabiti sredstva, s katerimi si življenje ohranimo. Vendar ni ta dolžnost najvišja, da bi ne smeli ničesar storiti, kar se ne vjema s to dolžnostjo. Ker so dolžnosti do Boga višje kakor do sebe, dolžni smo važno dolžnost do Boga (n. pr. spoznavanje vere) dopolniti tudi tedaj, kadar treba ob tem izgubiti življenje. Tudi iz ljubezni do bližnjika smemo tvegati se življenja, kadar ga namreč moremo rešiti le s svojo smrtno nevarnostjo.

Tej dolžnosti nasprotuje s a m o m o r. Ta je dvojni: naravnostni, kadar si kdo neposredno vzame življenje (ako se ustrelji, v vodo skoči ali obesi), in nenaravnostni, kadar kdo namenoma tako ravna, da si izpodkoplje zdravje in življenje, ali kaj takega opusti, kar je neobhodno potrebno za življenje.

Samomor je velika pregreha, ker nasprotuje imenitni in temeljni dolžnosti. Ob enem nasprotuje tudi pravici, katero ima Bog do našega življenja, zakaj Bog — naš stvarnik — je gospodar našega življenja.

Nenaravnostni samomor se utegne včasih vršiti iz nevednosti, brez namena: tedaj seveda ni krivda tolika, vendar je pa težko tak samomorilec brez krivde, zakaj nevednost v tej stvari se dá lahko premagati in odpraviti. Naravnostni samomor pa je znamenje velike nerednosti človekove, bodisi v pameti, bodisi v volji. Pri godi se v človeku, ki je izgubil vero in zupanje v višji svoj namen, ki tudi nima volje,

da bi se boril s težavami, kakoršnih izkusi več ali manj vsakdo v življenju. Zato ni samomor nikako junaško, pač pa strahopetno delo, kar nam priča najbolj to, da se jih največ usmrti iz strahu pred kaznimi ali drugimi hudimi posledki slabega dejanja. Samomor ni samo velika pregreha pri posamezniku, ampak pogostni samomor v človeški družbi je slabo znamenje za njeno нравno stanje. Samomori se godé le tam, kjer imajo ljudje malo нравne moči, kjer vladajo strasti in ni vere v Boga. Da je taki človeški družbi nujno potrebna pomoč, umevno je samo ob sebi.

Ker smo dolžni ohraniti si življenje, dolžni smo tudi delati duševno in telesno, ker le z delom si hranimo življenje. Kaj je delo, to vé vsakdo. Pač pa neče vsakdo priznati, da je dolžan delati. Naša narava namreč ima v sebi neko počasnost, zložnost in lenobo, ki se upira delu, zlasti ako je količkaj težavno. To oviro moramo premagovati. Kdor se zaveda dolžnosti do samega sebe, najuspešneje premaguje razne ovire. Obojno delo, duševno kakor telesno, je naš poklic, vendar imajo različni ljudje različno nagnjenje do dela. Brez dela se ne more izpopolniti noben človek, marveč je le toliko popolnejši, kolikor več deluje. Dušno delo je višje kakor telesno delo; vendar je človek ustvarjen — kakor priča njegovo telo — tudi za telesno delo. Prava popolnost je v tem, da delujeta soglasno in v pravem razmerju duša in telo. Seveda je človeška družba urejena tako, da se ne more vsakdo izpopolnjevati v vsakem oziru, ampak mora delovati samo v posebni stroki, vendar si pridobi s pridnostjo tudi „delavec“ nekoliko duševne olike in tudi učenjak lahko deluje in se uri telesno.

Delovanje pa ne more biti brez meje in mere. Preveliko delo uniči telesne moči, in v slabem telesu ne more delovati duša. Torej treba počitka, treba zmernosti pri delu, ako se hočemo v resnici izpopolniti.

Telesno delo je za človeka potrebno in ni nikakor nečastno, temveč častno. Kadar začno ljudje zaničevati delo, takrat so izgubili pravi um za dolžnosti in se dadó voditi samo svoji samoljubnosti.

Ker je duša višja od telesa, zato mora biti vsako telesno nagnjenje podrejeno dušnim potrebam in zahtevam. Telesno uživanje je grešno, ako ovira duha in njegovo delovanje. Zatorej veleva dolžnost do samega sebe, da krotimo telesno nagnjenje in ravnamo vsegdar po pravih in zahtevah pameti.

Med raznimi drugimi dolžnostmi omenjamo samo še skrb za č a s t. Čast imenujemo ugodno mnenje drugih o nas. Za čast imamo nagon, pa tudi dolžnost nas veže, zakaj kakor drugi

o nas mislijo, tako proti nam ravnajo. Kdor za čast ne skrbi, nakopuje si veliko škodo in tudi kaže, da se sam sebi ne zdi mnogo vreden.

Nikakor pa ni čast najvišja dobrota. Zato ne smemo zaradi časti opravljati svojih del, ne smemo izgubo časti imeti za največje zlo ali najhujšo nesrečo.

12. Dolžnosti do drugih ljudi.

Vsakdo je sam sebi najprej pred očmi, toda vemo, da nismo sami na svetu. Drugi ljudje imajo isto naravo, iste moči in zmožnosti, isti začetek in namen kakor mi. Zato pa imajo tudi iste pravice in iste dolžnosti kakor mi. Ako kdo vse obrača le sebi v prid in se nič ne méni za druge ljudi, ta je sebičen in greši zoper pravičnost, ker bližnjiku ne priznava in ne daje tega, kar je njegovega. Ker smo torej z drugimi ljudmi v mnogoterih razmerah, imamo do njih dolžnosti. Podlaga vsem pa je, da imamo vsakega človeka za sebi jednakega, za človeka istih pravic, iste vrednosti.

Iz tega izvira naša glavna in splošna dolžnost do bližnjika, ki je: da spoštujemo vsakega človeka kot človeka, sebi jednakega. Ako ga tako spoštujemo, potem mu tudi storimo vse to, kar hočemo, da bi on nam storil. Seveda ne moremo vsem ljudem izkazovati enakih uslug, ker so namreč v družbi in z nami v različnih razmerah: pač pa moramo spoštovanje in ljubezen vsem izkazovati brez razločka.

Posebne dolžnosti do drugih ljudi so dvojne vrste: nekatere nam naklada pravičnost, druge pa ljubezen. Dolžnosti prve vrste so tiste, katere zahteva od nas pravica (n. pr. da vrnemo bližnjiku posojeno blago); druge vrste so tiste, katere se ne dá izsiliti, ampak jih izpolnjujemo le, ker moramo želeti in storiti dobro svojemu bližnjiku.

Pravičnost nam naklada dolžnost, naj damo vsakomur, kar je njegovega, naj nikomur ne odtegnemo, kar mu pripada po dogovoru, kupčiji, delitvi, zameni, naj vsakomur govorimo resnico, naj izkazujemo vsakomur spodobno čast, ne kratimo dobrega imena, povrnemo škodo in poravnamo krivico.

Ljubezen pa tirja, naj vsakomur v potrebi pomagamo, t. j. nevednega naj poučimo, siromaka naj podpiramo z obleko in hrano, za-

puščenega naj oskrbimo, siroto varujemo, preganjanega naj branimo, onega, ki je v nevarnosti, naj rešimo, vsakomur naj bomo v dober vzgled, varujemo se zapeljevanja in pohujševanja, bližnjika posvarimo, ako je na slabi poti in mu pomagamo poboljšati se . . . itd. Ni težko najti in določiti še drugih dolžnostij, tem manj, ker se jih učimo že v prvem verskem in državljanskem pouku.

Čim bolje in vestneje izpolnjujemo dolžnosti do bližnjega, tem boljši udje smo v človeški družbi. Čim bolj pa kdo zanemarja te dolžnosti in jim celó nasprotuje, tem bolj škoduje družbi in posameznim ljudem. Najpopolneje ravna tisti, ki dela bližnjemu dobro iz ljubezni. Kdor stori bližnjiku to, kar zahtevajo zakoni ali kar se dá izsiliti, ta ravna zakonito ali legalno. Tako delovanje je npravno mnogo manj vredno, kakor delovanje iz ljubezni.

Ako naposled še vprašamo, kakšno je merilo za ljubezen do bližnjika ali kaj in koliko naj storimo bližnjiku, odgovorjamo, da toliko, kolikor sami sebi. Zakaj drugi ljudje so nam jednaki, spoštovati jih moramo kakor sami sebe: torej jim moramo tudi želeti in storiti toliko, kolikor sami sebi. Zatorej nam veleva Kristusova zapoved: Ljubi bližnjega kakor samega sebe.

Pamet nam sicer pravi, da je veličastno in jako dobro, ako ljubimo celó sovražnike, vendar naša narava sama iz sebe tega ne zmore. Zato je ta zapoved posebej razodeta in razglašena človeškemu rodu v krščanski veri, in prav s tem krščanska vera kaže, kako je veličastna, vzvišena, nebeška.

V tem kratkem pregledu smo omenili samo splošne dolžnosti, ki določujejo naše razmerje do Boga, do samih sebe, in do bližnjika. Govoriti bi bilo sedaj še o posebnih dolžnostih, zakaj vsak posamezen stan, celó vsako posamezno početje nam naklada posebne dolžnosti. Toda takih dolžnostij ne moremo obdelovati v obsegu, ki smo ga določili „Cvetju“. Tudi ni nikakor težko spoznati te dolžnosti ali določiti jih iz splošnih. Zato bodi dovolj, da smo te samo mimogredé omenili, kakor tudi to, da so v pravoslovju še nekatera posebna vprašanja, ki segajo na razne strani človeškega življenja. Zato nam preostaja samo še, da povemo nekaj malega o krepostih in uspehih našega delovanja.

(Dalje.)

Županova Minka.

(Idila. — Zložil A. Hribar.)

V. V mestu.

Oh, Ljubljana bela —
Ta je pa velika!
Gosta je, da hiša
Hiše se dotika.

Pa kako so lepe
Hiše razne boje,
In visoke tudi
Kakor v šumi hoje!

Lepe bele ceste
V beli so Ljubljani
In iz kamenitih
Ploščic so ob strani.

In po belih cestah
Vozi se gospoda,
Tam, kjer prah nastane,
Pobrizgljá se voda.

In kaj tu je ljudstva,
Vedno polna cesta!
Jedni spejo v mesto,
Drugi pa iz mesta.

Tej gospodi mestni
Kaka je obleka,
Da v gubah in zanjkah
Komaj vzreš človeka!

In ta govor, nemško
Še otroci znajo,
Kakor žabe v mlaki
Urno ti regljajo.

Minki pa se zdijo
Čudni ti prizori,
In tako si misli:
„Ti ljudje so nori.“

Minki se dozdeva
Mestno prizorišče
Kot ob solnčnem dnevu
Veliko mravljišče.

Ko iz ulic oče
V ulice jo vodi,
Znamenite stavbe
Jej kažoč povsodi,

Pa ne more Minka,
Vsega se nazreti,
Časa pač bi dosti
Morala imeti.

Kaj je prodajalnic
Raznih po vsem mestu,
V levo so in desno
Prav ob vsaki cesti:

Tu so zlate ure,
Prstani so zlati;
Da, v Ljubljani beli
Tu so res bogati.

Kaj je tu obleke,
Lepe, narejene
Prav za malo deco,
Za može in žene.

Sukno, platno belo,
Pisane odeje,
Lepi svilni robci:
Minki se kar smeje.

Koliko rečij še
Drugih ji dopade!
Še imenovati
Minka jih ne znade.

Pridejo vojaki
Gor po sredi mesta;
Lepih zalih fantov
Polna vsa je cesta.

„Oče, oče, glejte
Tukaj so vojaki!
O, kako so zali,
Vsi, vsi so jednaki.“

In pred njimi godba —
Oh, kako jo kroži!
Minki se po domu
Skoraj več ne toži.

Pa jej reče oče:
„Moram te oddati,
Ker doma me čaka,
Vem, skrbeča mati.“

Oče Minki pravi
In jo vêde k Jeri,
Ki branjari v mestu
Še po stari veri:

„Tu boš stanovala,
Nemško se učila,
Kuhat boš pa k ‚Slonu‘
Slednji dan hodila.

Če zgodi posebnost
Kaka se pri domi,
Sporočim ti v pismu,
Al po drugem komi.

Tudi sam bom prišel,
Mati tudi pride,
Vem, da bo vesela,
Če se s tabo snide.

Ti pa pridna bodi,
Na nauke pazi
In po mestu zunaj
Nič mi kaj ne lazi.

Minka, bodi pridna,
Na Boga ne zabi.
Tu ná, nekaj cvenkov,
Kar ti ravno rabi.“

Poslovi od nje se,
Roko dá ji oče.
Minka se obrne,
V sobo gre in joče.

VI. V kuhinji.

Kuhinje v Ljubljani,
Menite, so take,
Kakoršne na kmetih? —
Polno v njih je vlake.

In posodje kako!
Kot iz brona zvonci
Novi, po policah
Svetijo se lonci.

Kake pa so žlice,
Krožniki in sklede,
Še ko jih na svatbah
Skup znesó sosede,

Vse, kar se najlepših
V selu vsem premore,
Proti tem so šara
Stara in ubore.

Svetlo je i drugo
Kuhinjsko posodje,
Novo vse in svetlo
Drugo je orodje.

Minki vre po glavi,
Vse ji gre okoli,
Kadar pri ognjišči
V kuhinjski je šoli.

Oj, kedo zapamtil
Razne bi si juhe,
Kdo imenovati
Vse bi znal prikuhe,

In pečenke razne,
In jedi iz moke,
In slaščice čudne,
In različne cmoke?

Na minute znati
Mora se, kdaj juha
Ta se ali ona
Jed okusno skuha.

Zopet je nedelja
V lepem Kurjem selu,
Da se ljud počije
Po šestdnevem delu.

Spet župan in žena
Peljeta se k maši,
Kakor po navadi
Selski bogataši.

Pa ni taka danes
Vrla mati Špela,
Kakor prej je bila
Živa in vesela.

Hčerko Minko v mesto
Morala je dati,
In po njej zdihuje
In žaluje mati.

Skrbna, dobra mati,
Ki otroke ljubi,
Saj ti vsaka tarna
Ob otročji zgubi.

Vse se mora znati,
Ktera jed sladi se,
Kdaj se rabi česen,
Kdaj dišave, kise.

V kuhinji ljubljanski
Vse drugač se dela,
Za jedi se rabi
Še drugač zabela.

Minki gre po glavi,
Kdaj se bo zučila:
Prvi dan, seve, je
Le krompir lupila.

Vmazano posodje
S peskom omivala,
V treh je, štirih vodah
Je izplakovala,

Kar se vse je Minki
Prenatančno zdelo,
Nikdar ni doma se
Takšno jej velelo.

Kuharica stara
Pa je čudna, čudna,
In tako z dekletom
Malo, malo vljudna.

VII. K maši.

Matere nektere
Take so ljubavi:
Da doma otroci
Najbolj zmir so zdravi.

Vendar srce tako
Včasih preljubeče
Pot zapre otrokom
Do olike, sreče.

V tej ljubezni slepi
Matere grešijo,
Da neuko deco
Bedasto pustijo.

Ne, kar daš jim v srebru,
To ni njih lastnina;
Um jim izobrazi,
To je imovina.

Cvenk vzemó tatovi,
Polje toča zbija,
Vednosti pa v glavi
Ne razjeda rija.

Vendar Minka pridno
Vse si zapisuje,
Kar li sama skuša,
Vidi ali čuje.

Slednji dan je bolje,
Minka se privaja,
In od dné do dneva
Spretnejša postaja.

Kretati se tudi
Že gosposki znade,
I ume še druge
Vljudnostne navade.

Minka tudi ima
Tovaršic že dosti,
Da se kratkočasi
Ž njimi v dobi prosti.

Vsa drugačna Minka
V mestu je postala,
Več ni kmečka torklja,
Góspica je zala.

Slamnik nosi Minka
Lep, rumen v Ljubljani,
Pisan, ličen solnčnik
Jo vročine brani.

Tudi se otroci
Radi polenijo,
Stariši če dosti
Cvenka jim pustijo.

Mati pa Puranka
Dé kot marsikteri,
Da le zna kot mati,
Prav dovolj je hčeri.

Pa se dobri Špeli
Res po hčeri toži,
In o njej pogovor
Prva ona sproži,

In veli, ko brzo
Voz drdrá po cesti:
„Bog zna, kaj zdaj dela
Naša Minka v mesti?”

Oče, kaj si storil?
Vedno mi je huje:
Oh, kako po nama
Deklica zdihuje!

Minka je boječa,
Sramežljiva, plaha,
Saj bo še zbolela
Od gladú in straha.

Glej, kako pri domi
Hčerko jaz pogrešam!
Žalosti in dela,
Zdi se mi, kar pešam.

Tujec danes v hiši
Varih mora biti.
Kar domú — kar mora
Minka naša priti!“

In očetu tudi
Toži se po hčeri;
Kar molčé po Sircu
Gleda in ga meri;

Vajeti nategne,
Sirec brzo steče,
Mirno in resnobno
Oče ženi reče:

„Le potrpi, Špela,
Saj ti ne uide;
Nekaj še je tednov
In domú ti pride.

In potem boš znala,
Da jaz prav počenjam;
To pa bom dovršil,
Prav nič ne odjenjam.

Pa premisli tudi,
Minka bo učena,
In bo enkrat vrla
Ter razumna žena.

In bo imenitna
In sloveča sama,
Čast na stara leta
Delala bo nama.

Če je vreme lepo,
Dela zmir je dosti,
Zdaj doma z živaljo,
Zdaj v prirodi prosti.

Moramo jej tudi,
Znaš, dobiti zeta;
Dober zet pa neče
Topega dekleta.

Minka naša bode,
Če se bo zučila,
Kakoršnega zeta
Htela bo, dobila.

Čast pa mora biti
In ostati v hiši,
To si zastran Minke
Dobro v um zapiši!“

Špela ga pogleda,
Malkeno prikima,
Kakor on navadno
Ki pomislek ima:

„Vse je res, kar rečeš,
Pa je druga tudi:
Celo Kurje selo
Smeje se in čudi.

Zvedave babure
Brusijo jezike,
To pač veš, da v selu
Imajo velike.

In čenčati čujem
V selu vsakojako,
Da je deklet z doma
Moralo kot tako —

I seveda, marnje
Take ne verujem,
A boli me vendar,
Ko jo vedno čujem.

Bodi to med nama,
Še povem ti h krati,
Radi Minke naše
Nič ne morem spati.

Mati poravna si
Posedeno krilo
In potem za možem
Steče brhko, čilo.

VIII. Na obisk.

V travnikih, na polji:
Treba je orati,
Vlačiti, kopati,
Sadéže sejati.

Saj poznaš meščane,
Da so malo prida,
In da na poštenje
Njih zastonj se zida.

Minka pa je mlada
In je tudi zala,
Kaj, ko bi se kómu
Zapeljati dala?“

Pa ji pravi oče:
„Res je nekaj, mati,
A pri naši Minki
Tega ni se bati.

Veselic ne mara
In ne za igrače,
Greha pa boji se
Kot strupene kače.

Vrhu tegu tudi
Teta nanjo pazi,
Tudi sem ji rekel
Naj okrog ne lazi.

Kjer imajo cerkev
Patri frančiškani,
Rekel sem, naj k maši
Gre ob uri rani.

Naj potem se úri
In uči in moli,
Da bo preje možno
Iti ponjo doli.“

„Bog naj nam jo čuva“,
Pravi tožna mati,
„Da se zopet srečna,
Zdrava nam povrati.“

K cerkvi so dospeli,
Oče Sirca vstavi,
In odga ga hlapcu
V cerkev se odpravi.

Pride okopava,
Pride žitna pletev,
Kmalu tu je košnja
In za košnjo žetev.

Koliko je truda,
Koliko je vlake,
Predno kmet napolni
Skednje in senjake!

In tako na kmetih
Vedna je vrstitev,
Delo daje delo
Brž je tu mlatitev.

Bore gospodarji,
Gospodinje bore,
Še dovolj naspati
Nikdo se ne more.

Treba je, da vležeš
Zadnji se k počitku,
Zjutraj pa, da vstaneš
Prvi spet k buditku.

Ker današnje čase
So brezvestni posli,
Le če jih priganjaš
Gredó ti kot osli.

Kdor se pa ne meni
In jih ne priganja,
Dan za dnem pri delu
Leno se naslanja.

Tega pa ne more
Špela pretrpeti,
Pravi čas storjeno
Hoče vse imeti.

In tako ga nima
Prostega poldneva,
Da bi Minko v mesto
Šla pogledat reva.

Torej si izbere
Prosti čas nedelje,
Da pogledat k hčerki
V mesto se popelje.

Tudi z Minko v praznik
Lože se občuje,
Ker i Minka v mestu
Praznike praznuje.

Pa dospejo mati
V mesto k Minki hčeri,
Najdejo jo v mali
Sobici pri Jeri:

„Dober dan, dekleta,
Ali sta pri deli?“
„Mati, vendar enkrat
V mesto ste dospeli.

Je-li vse pri starem,
So-li oče zdravi,
So-li posli marni,
Se-li vse opravi?

Je posebnost kaka,
So-li deklet zveste,
In kako je v hlevu,
Mati, kaj poveste?“

„Vse po starem ide,
Dela zmir je dosti,
Nikdar ni počitka,
Nikdar nismo prosti.

In skrbi pri domi
Vedno je čez glavo,
Pa vse zabim rada,
Ko te vidim zdravo.

Kaj pa je z učenjem,
In kaj pravi kuha?
Menim, da se mučiš,
Hčí, močno si suha.

Tu sem ti prinesla
Z dóma tri klobase,
Da se Minka naša
Vsaj sedaj napase.“

„Mati, ljuba mati,
Res, uboga glava,
Koliko rečij se,
V njej mi premetava.

Mati, ko bi mogli
Le en danek zreti,
Koliko je treba
Méšati in creti.

Imajo me radi,
Skorej bodem glavna,
Pravijo, da urna
Sem in prav pripravna.

Kuhati pa znadem,
Boste se čudili,
Ko domu me zopet
Bodete dobili.

Mati, osem vrst je
Samo mesna juha,
Postnih juh pa čuda
Minka vaša kuha:

Ribjo, račjo, žabjo,
Grahovo, iz leče,
Vinsko, pivno, gobno,
Vse lepo dišeče,

In ragú, francosko,
In iz zelenjave,
Iz krompirja, hrena,
Vse jedi so zdrave.

Znam, kaj se na juho
Dobro zakuháva:
Pražen riž in kaša
In telečja glava;

Cmočeci iz vampov,
Jeter, pljuč, ledvice,
Rezanci in polžki,
Zvitki in tolščice.

Gubanica sirska,
Gres in makaroni,
Mavrohi, klobase,
To je vse pri Sloni.

Znam, kako mesnina
Se za jed pripravlja,
Da na mizo gostom
Vkusna se postavlja.

Peči znam klobase,
Raznih vrst paštete,
Piške in fazane,
Raznih rib brodete.

Zrezke in bržole,
Dvajset vrst polivke,
Koliko prikuh še,
Pohane dvoživke.

Sto jedil iz jajec,
Razne znam obare,
Vse znam, kakor znajo
Kuharice stare.

Koliko za praznik,
Post, pečenk znam peči,
Koliko pa kohov,
Kdo bi znal izreči!

Pa recite, mati,
Jaz ne vem števila,
Ali mar se nisem
Dobro izučila?“

„Dekle, vboga glava,
Da vse to ohrani,
Meni bi popreje
Zmédli se možgani.

Vendar mislim, Minka,
Da ne boš rabila,
Kar si se v Ljubljani
Kuhe naučila.“

„Tega nočem reči,
Vse je še mogoče,
Bog zna, kaj še z mano
Božja volja hoče.“

„Minka, kaj pa nemško,
Ali dobro znadeš,
Da lahko gospôdi
Že odgovor dadeš?“

„Tudi znam za silo,
Pa bom še dobila,
Saj domá naprej se
Lahko bom učila.

In čez nekaj tednov,
Menim, bom gotova,
In domú se vrnem,
Mati, kakor nova.

To me bode v selu,
Mati, vse zijalo,
Saj me skoraj ljudstvo
Več ne bo poznalo.“

„Minka, res povem ti,
Da doma te rabim,
Ker pa dobro delaš,
Trude vse pozabim.

Predno pa se k domu
Vrneš, bom kupila,
Kar si boš izbrala,
Tri najlepša krila.

Pazi vendar, Minka,
Da se ne prevzameš,
In po mestu slabih
Šeg nič ne posnameš!

Zdaj me spremi malo,
Že domú mudi se,
Ker domú čem priti,
Predno mi zmračí se.

Lahko mi katero
Še poveš po poti,
Če te to v učenju
Tvojem nič ne moti?“ (Dalje.)

Kamenar.

(Iz delavskega življenja. — Spisal Vrhovski.)

(Dalje.)

VII.

Ti prvi nima roke,
Ti drugi ne noge;
In tretji nima glav'ce,
Ki mrtev tam leži.

Národna.

Poldrugo uro hoda niže od kamenoloma leži na prijazni ravnici pod pogorjem zala vas Brigova. Za cestama, ki se sredi vasi križata in vodita vsaka v drugo dolino nazaj k Dravi, postavljena je v Brigovi lepa vrsta hiš. V sredi med njimi, na majhnem holmu stoji lična cerkev, poleg nje pa postavno poslopje, župnišče. Gospod župnik je dal obe stavbi čedno pobeliti, da nista slabši od drugih hiš. Videti je že na hišah, da bivajo v Brigovi imoviti gospodarji, kateri so pa tudi na to precěj ponosni. Saj se v njih gostilnah ob rujnem vincu pogosto sliši popevka:

Mi smo mi, mi smo mi!
Mi smo z Brigove domá!
Po širokem svetu vsak tič nas pozná,
tralalá!

Ko smo si ogledali vas, stopimo nekoliko v župnišče. V vkusno opravljeni sobi nas prijazno sprejme gostoljubni župnik, ki je ravno zajutrkoval. Pozno mu je danes kosilo, ker je imel pozno opravilo, pogreb. — Nismo radi nadležni, zato ga tiho opazujemo pri navadnem njegovem poslu.

Po zajutreku vstane in premisli nekoliko: „Danes bo treba lotiti se pisanja; samo Bog daj, da bi imel mir! Gospod kapelan je zadržan v šoli, ker je danes petek, — ako pride kako obhajilo, sem na vrsti jaz. Pa morda ne bo hudega, saj so naši ljudje trdni kakor železo — in vreme se je tudi zboljšalo. Bodi si, lotiti se moram prepisovanja matice, ker leto se bliža koncu, potem pa nakrat vsega ne morem storiti.“

Iz predala v omari vzame debelo knjigo, katero položi na pisalno mizo, zraven pa položi papirja. A ko se vsede in nastavi pero, kar potrka nekdo na vrata.

„Ave!“ oglesi se župnikov navadni pozdrav; mislil je, da je kdo domačih.

„Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ oglesi se med vrati neznan glas. Šele sedaj se ozre župnik in ugleda delavca iz kamenoloma, katerega spozna takoj po predpasniku, ker tega Pohorci navadno niso vajeni nositi, ako gredó od dela in od doma.

„Na veke, amen!“ odgovori gospod, vstane s stola in naglo povpraša: „Kaj je novega?“

„Nekaj hudega, strašnega!“ začne delavec svojo novico. „Dva moža nam je skoraj ubilo, jeden je že mrtev, drugi pa utegne umreti vsak čas. Mene so poslali prosit, da bi ga še spravili z Bogom, predno umrje. Siromaku je odtrgalo obe roki in razmesarilo glavo.“

Maria Maggiore. (Cerkev Marije Snežnice v Rimu.)

„Sveti Bog!“ začudi se župnik in sklene roki. „Ali je res vse to in kje?“

„Tam v gornjem kamenolomu se je zgodilo pred pol ure vse to“, odvrne delavec.

Prestrašeni gospod župnik ni poslušal več, temveč hitel na prag, od koder se lahko sliši v bližnjo kočo. Ondi je namreč stanoval cerkvenik, znani Janez iz Zabrezja.

„Janez, Janez!“ zakliče z močnim glasom. Ko se ta oglasi, veli gospod: „Tako j naroči hlapcu osedlati vranca in pripravi vse za obhajilo!“

Janez je storil vse naglo, kolikor je mogel, med tem je že zdirjal mimo župnišča zdravnik Kremen na konju. Ugledavši župnika, pozabi pozdraviti, zakliče le:

„Oni so že naprej, župan in orožnik s slugo; moram hiteti, da nekoliko pripravimo siromaka, da nam preje ne umrje. Ti nesrečni kamenolom! Koliko ljudij se je ondi že pobilo!“ Majaje z glavo je odhitel na brzem konju naprej.

Dasi ima cerkvenik Janez dolge noge in hitro hojo, vendar je danes vse prepočasen, ko jezdi za njim župnik čilega vranca. Nekaj časa še odgovarja v molitvi gredé, naposled mu komaj ostaje sape za dihanje, tako mora hiteti. Ni minula ura, že ugledata, prišedša mimo ovinka, pred seboj leseno selo — kamenolom.

Pred prvo kočo kleči tukaj v ozki gazi v snegu tropa delavcev in nekaj ženskih. Župnik naglo stopi s konja in pohiti v hišo. V veži ga sreča zdravnik Kremen, ki mu po latinsko naglo pove, da sedaj je bolnik za silo že pripravljen in obvezan, pa da se je zavedel popolnoma. „Sedaj moramo še k onemu s komisijo!“ reče in odide naglih korakov.

Cerkvenik Janez odpre duri v malo, zakajeno sobico, kjer ugleda najprej v levem kotu staro omaro, spredaj majhno mizico, vstric od nje na desno v kotu na borni postelji pa osebo, čudovito zavito. Ko pogleda obraz, skoro odskoči. Ves je bil zatekel in zabljen. da ga ni bilo mogoče poznati. Mesto rok pa so bili videti le komolci, obviti z raznimi obvezami, skozi katere je še vedno silila kri.

Duhovnik je molil na glas navadni latinski pozdrav. Ko bolnik po glasu spozna svojega dušnega pastirja, zasuče nekoliko vso obvezano in zavito glavo, rekoč:

„Prosim, gospod, hitro me izpovejte, da potem kmalu umrjem! Oj, tu me trga, tu boli; ne morem vsega prestati.“ In premetaval se je po razmršeni in okrvavljeni postelji.

Župnik namigne cerkveniku in naroči, naj odrinejo. Med tem pa je sledila izpoved — dolga, ker žal, Janez te katoliške dolžnosti že dolgo ni izpolnil. Potem je prejel sv. obhajilo

in poslednje olje. Mašnik ga ni mazilil na rokah, ampak ob razbitih komolcih, da je vse prešnila nepopisna žalost. Bolnik je stokal in se zvijal, drugi so pa vzdihovali. Po končanem opravilu se je župnik poslovil od bolnika, rekoč:

„Siromak, smilite se mi, da vam ne morem povedati. Sprejmite to trpljenje z zavestjo, da ž njim pijete upanje — večnega življenja! Stokrat boljše je tukaj se pokoriti in prenesti krivdo grehov, nego ž njimi v — večnost iti. Le voljno nosite ta veliki križ, kakor ga je nosil sam naš Odrešenik. On naj vas tolaži!“

Župnik se poslovil in odide z ganjenim srcem skozi vrata. V veži ga sreča Katra, objokana in z zakritim obrazom. „Gospod, gospod“, zajecija, „jaz uboga sirota — — koliko bom trpela sedaj! Nič mu ni po volji, ves je iz sebe, kako neustrežen in pa — kaj bomo jedli, ko ne bo mogel več delati?“

Župnik je dobro poznal razmere njunega zakona, zato je odvrnil skoro nevoljno, toda tiho, da bolnik ni slišal: „Res strašno je vse to, kar se je pripetilo. Vendar največjo nadlogo ima bolnik sam, s katerim morate sedaj vse potrpeti in mu lepo streči. Ako se udá v voljo božjo on, kaj bi ne potrneli nekaj tudi vi? Ako ne bodete s tolikim siromakom in svojim možem imeli potrpljenje, kakor vam zapoveduje sveta vera, potem niste kristijana, še manj pa zakonska žena. Potrpajte torej in lepo mu strezite, morda ne bo treba dolgo!“

Nato odideta župnik in cerkvenik gledat kraj nesreče. Komisija je ravno izgotovila svoje delo, zdravnik je vse preiskal, in zapisnik je bil dovršen. Ljudij je bilo vse polno na mestu; nekateri so radovednost pasli in se čudili.

„Čegav pa je ta klobuk tukaj?“ oglesi se nekdo in pobere klobuk. A kako se prestraši, ko zagleda pod klobukom osmojeno in krvavo človeško roko, odtrgano za pestjo! Vse je osupnilo; spoznali so pa roko Janezovo in sicer po njegovem klobuku, s katerim jo je bil neki delavec v naglici pokrtil, ker je ni mogel gledati . . .

„Glejte, ljubi delavci“, nagovoril je župnik navzoče, „kolikokrat sem vam že svetoval, da bi rajši ostali pri kmetih, kjer je tako hudo pomanjkanje delavcev! Saj sami vidite, da kmetje ne morejo obdelovati polja, ne morejo v suhem vremenu spravljati pridelkov, ker nimajo dovolj delavcev. Vi sami bi lahko šli pomagat jim, toda rajši hodite semkaj, da delate kakor sužnji pri tem kamenju. Za bore krajcarje, ki jih tukaj več zaslužite, prodajate največji zaklad svoj, zdrave ude in moč telesa. Tega naj vas spominja ta-le roka, katera zdrava in s telesom združena bi lahko še veliko delala in zaslužila. A kaj je sedaj? Ako vas to

ne izuči, potem seveda je vsak opomin zastoj.“

Ljudje so klaverni poslušali ostre besede, nihče ni ugovarjal, pa tudi volje ni imel, da bi se po njih ravnal. Ko so odpeljali truplo Martinovo, razpršila se je hitro množica, katera je raznesla grozno novico daleč na okoli.

VIII.

On zdaj v postelji tam leži,
Milo prot' nebu kriči:
„Moj Bog, moj Bog, usmili se,
Od moje martre reši me!“

Národna.

Sredi vasi Brigove, na oglu, kjer se cesti križata, stoji obširno, lepo zidano poslopje. To je last trgovca Mraka, že priletnega moža. Na poslopju samem, še bolj v njegovih notranjih prostorih je videti, da se je mož veliko trudil, zakaj združil je skoro vse stroke trgovine v svoji hiši. Poleg obširne prodajalnice je tu čedna gostilna, tudi pekarija in mesnica. Pri njem se tudi najrajše zbira ljudstvo ob nedeljah in drugih prilikah; saj pa je trgovec Mrak tudi mož, kateremu vse zaupa.

V njegovi gostilni tam za pečjo stoji okrogla miza, okoli katere se zbirajo vsak večer vaški radovedneži, da razpravljajo dnevne novice in preganjajo čas dolgih zimskih večerov. Tudi nocoj jih je ondi celi kup; po stanu so večinoma rokodelci in dninarji, po navadi svoji pa strastni pijančki. Nocoj je med njimi največ kamenarjev. Ti so danes že od poldne tukaj; pri kozarčku „žganega“ so se kratkočasili, kar se jim pozna že na obrazih.

Zaradi nesreče v kamenolomu je namreč vodja sklenil prenehati za nekaj časa z delom. Pa tudi delavcem se ni ljubilo kmalu delati ondi, kjer se je še videla krvava sled grozne usode. Pohajali so torej brez dela, dokler jih ni navada privédla v Mrakovo gostilno. Tukaj v družbi se je še najlože otresel strah, ki jih je bil prej prevzel.

„Hm, hm, to mi pa ne gre iz glave, kar se je zgodilo včeraj“, pretrga molk kovač Miha. „Jaz sem ravno mislil iti po oglje tje v čumnato, kar se zablisne po kovačnici in strašen pok se zasliši. Trdno sem mislil, da je strela udarila, ker je ogenj švignil na ognjišče. Pa se tudi ni čuditi, da je tako zagromelo, saj je Janez poprej sam pravil, da je nasul več kakor dve kili smodnika.“

„Ko bi bilo pa skalo utrgalo, za kar je bil namenjen strel, tedaj bi se bil pol manj slišal pok“, pojasnjeval je kamenar „veliki Tone“. „A tedaj bi bilo slabo za nas, ki smo ondi blizu delali. Že tako je poškrpilo nekatere

z drobirjem kamenja, a od strahú je to malokdo opazil.“

„Pa menda res, ker jaz sam ne vem, od česa imam rano na glavi“, oglasi se drugi. „Tisto pa vem, da padel nisem, čeprav smo prestrašeni letali sem in tje.“

„Kaj je neki zmotilo Janeza, da je šel vrtat, ko je vedel za nevarnost?“ začudi se mali Jernejček.

„Jaz se pa bolj čudim Martinu“, odgovori kovač, „da mu je pomagal. On je bil trezen, a Janez je pil že od jutra in še potem ves čas, ko sem mu jaz ostril sveder. To ga je pa tudi zapeljalo, da se ni spomnil nevarnosti.“

„Pa si tudi ni dal dopovedati, dasi smo ga vsi svarili. On je strašno trmast, Bog mu odpusti!“ govori Tone.

„Moj Bog, to je pač nesreča; kaj hočete, saj nesreča ne počiva“, kimal je drug delavec, kateremu je postala glava že težka. „Morda jima je pa sam spak kaj naredil? Onikrat — menda bo pomladi pet let — ko smo popravljali pot doli ob Slivnici, skočil je hipoma iz nekega grma debel polh, delavci pa so udrli za njim tje pod bližnjo skalo. Prednji je bil Žvirčev Groga, kateri se je prijel za majhen grm ob skali. Kar se skala utrga in skotá doli na pot. Groga je bil takoj mrtev, kakor danes Martin — Bog mu daj večni mir in pokoj! — toda potolklo je še jednega zraven, da smo morali hiteti po „gospoda“ in zdravnika. Ali mislite, da je bil takrat pravi polh, ki je napravil to nesrečo? O ne, to je bil sam rogač, kateri človeka zmoti, da sam ne vé, kaj dela.“

Delavci so se še pogovarjali, ko je vstopil v sobo mož gosposke suknje in srednje starosti. Ta prišlec je zdravnik Kremen, kateri zahaja sem vsaki večer na razvedrilo, da je tukaj kakor domač. Pozdravivši družbo delavcev, odide k prvi mizi, kjer sedé gospodar Mrak in nekateri mlajši gospodje, čitaje časopise.

„Dobro jutro!“ pozdravi gospodarja in ga strese za ramo, misleč, da je dremal.

„Bog daj! Pa menda že ni več zgodaj, ker vem, da si jutro radi privoščite v — postelji.“ Šaljivi oče Mrak se je znal odrezati vsakomur, zato so ga pa tudi prijemali tovariši z enakim besedovanjem.

„To se mi pa le takrat nameri, kadar me vi, oče, zvečer preveč zamudite“, odgovarja zdravnik. „Ali baš danes sem bil že zgodaj na nogah, pa sem imel prakso, kakor kak primarij v bolnišnici.“

„Da res, danes ste raztelesili onega mrliča v mrtvašnici?“

„Kaj še! Tako sem delal že pred desetimi leti. A kaj drugega je, razrezavati živega človeka. To sva danes morala s tovarišem okrajnim

zdravnikom. Strel je namreč delavcu Janezu puhnil na obeh rokah pod kožo dokaj smodnika in peska, in vse je bilo treba razrezati, očistiti in zopet zašiti. Povrh mu je bilo treba glavo skoro do črepinje osnažiti, jedno oko uravnati, drugo izpahnjeno očistiti in vse to z zdravili namazati in obviti. V resnici to ni mala stvar, biti za ranocelnika v takem položaju!

„Ali se vama je dal kar tako rezati ubogi Janez?“ začudi se jeden delavec.

„Kaj se hoče!“ odvrne zdravnik. „Od nas se tirja, da izpolnimo v vseh slučajih svojo dolžnost. Zato sva najela dva moža, da sta ga krepko držala. Težko je bilo, ker je res čvrste narave. Nekaj časa je vzdihoval, potem pel, naposled pa — klel, da je bilo groza. Ko je vse to minulo, začelo se je šele najino delo.“

„Kaj pa je delala žena med tem?“ vprašal je drug delavec.

„E, kaj je ženi zanj! Ko sva začela delo, kremžila se je nekoliko; ko sva pa dovršila in odšla, vprašala me je v veži kar naravnost: ‚Saj dolgo se ne bo tako vlačil, kaj menita, gospoda?‘ — ‚Seveda‘, sem ji pritrtil, ‚dolgo pač težko obstane.‘ V resnici pa je le možno, da še vse preboli, ker je jako trdne narave.“

„Kaj pa bo sedaj ž njim?“ vpraša gospodar.

„Jutri ga pripeljejo doli v vas. Tam pri Kremžarju sem najel stanovanje, da ga vsak dan lahko obiščem in prevežem. Če mu je Bog odločil še življenje, imeli ga bomo tukaj kakih štirinajst dni, potem pa ga pošljemo v bolnišnico, kjer se tak bolnik veliko lažje oskrbuje kakor na deželi.“

Govorilo se je še mnogo ta večer med gosti, dokler jih ni „pozna ura“ spomnila počitka in spravila vsakega na svoj dom.

Drugi dan je bil pogreb Martinov. Udeležilo se ga je mnogo ljudij, tovarišev iz kamenoloma in sorodnikov. Ko so prinesli krsto iz mrtvašnice in položili v jamo, izpustil je jeden izmed delavcev nekaj v robcu zavitega na krsto. Malo jih je vedelo, da v onem robcu sta zaviti — roki ubogega Janeza. Jama se je zagnila s prstjo, a spomin Martinov ni minul tako hitro. Uboga Lenka je glasno vzdihovala, poleg nje je jokal mali Tonček, da sta se vsem v srce smilila. Ženske so jo tolažile, kolikor so jo znale. Ko so minule molitve, pristopi k nji še gospod župnik, rekoč:

„Naj vas potolaži, uboga žena, usmiljeni oče nebeški, kateri je pustil, da je prišla nad vas tolika nesreča, in ki je tako naglo poklical s sveta vašega moža. Upajmo, da je bil pripravljen za naglo pot v večnost. Vsako nedeljo sem ga videl v cerkvi, pri sv. zakramentih pa je bil šele oni teden. Torej ne žalujmo preveč, pač pa molimo zanj! Žalost škoduje zdravju, njemu ne pomaga nič. Pač pa mu pomore še naša molitev. Zaupajte, Bog, oče sirot, vas ne zapusti nikdar!“

Ljudje so se razhajali, le nekaj ženskih je še ostalo na pokopališču. Bile so prijateljice vdove Lenke. Težko so mirile nesrečno ženo. Naposled jo je njena lastna mati z lepimi besedami spravila s pokopališča ter jo privédla na svoj lastni dom, kamor se je nekaj dni potem popolnoma preselila. (Konec.)

Pečene vrane.

(Spisal —tr—.)

„Čakajte, grdobe grde, jaz vam pokažem“, jezi se stari Boštjanek ter preti s pestjo. Prišel je bil pogledat, je-li že pognala koruza. Pognala je, a redka, skoro redkejša je, kakor so bile vrane, predno so zagledale Boštjanka. Pridno so jo kopale in hitreje so kljuvale z dolgimi kljuni v zemljo, kakor Boštjankova dekleta, ko so jo sadila. Ko pa je prišel Boštjanek blizu, zavpila je jedna „kvak, kvak“ in vzletela, takoj za njo pa so se vzdignile vse druge in posedle po vrba, ki so rastle kaka dva streljaja proč ob vodi.

Boštjanek je mož le malo besedij. Malo govori, a kar govori, to je trdno. Hitro, kolikor mu dopuščajo kratke njegove noge, jo briše proti domu. Doma vzame puško ter hoče takoj nazaj na njivo. „Jaz jim pokažem!“ zamrmra še jedenkrat, stopaje čez prag.

„Kam pa greste, oče, da vem, ako bi kdo vprašal po vas?“ vpraša ga hlapec Janez izza hleva.

Janez služi že tretje leto pri hiši. Boštjanek ga ima rad, ker pri vsaki drugi besedi je ‚oče‘, in to Boštjanku dobro dene. Janez ima dober jezik in jo zna zasoliti, ‚očeta‘ pa navadno pri miru pusti. Boštjanku je torej Janez prav vseč, materi pa se je bil oni dan malo zameril, čeprav hudega ni bilo.

„Vrane grem streljat“, odgovori torej Boštjanek. „Koruzo mi hočejo snesti.“ — Ne utegne se dalje razgovarjati.

„Kar jih prinesete, vse kosmate pojem“, pravi hlapec, pozabivši, da govori z ‚očetom‘.

Boštjanek je sicer malo gluha, danes pa sliši Janezove besede. Obrne se torej:

„Ne bo ti jih treba kosmatih, spekla ti jih bo, če je prav malo huda na té.“

Lovske zmage svest koraka Boštjanek proti njivi. „Sedaj pa le počakajte“, pravi tiho ter počasi sname puško z rame. „Kvâ, kvâ, nakâ“ in ni jih več. Ker niso hotele počakati vrane Boštjanka, čaka Boštjanek vran, kdaj se povrnejo. A ni jih. Vleže se v travo, solnce pripeka, Boštjanku je dolg čas, Boštjanek je žejen. „Saj je jutri tudi še en dan“, pravi, ter se počasi napoti domov. Puško nosi na hrbtu, ker neče, da bi ga sosedge povpraševali, kaj je streljal.

Za večerjo so majili cel krompir.

„Mislil sem, da bo danes pečenka mesto krompirja“, oglasi se hlapec Janez, razloživši nekaj krompirjev pred se po mizi, da bi se ohladili.

„Čakaj“, pravi Boštjanek razjarjen, „še ostajala ti bo.“ Za malo se mu zdi, da se hlapec tako očitno norčuje. Vse molči.

Drugo jutro naloži Boštjanek nekaj kolov in desk ter jih odpelje na njivo. Štiri dolge kole zabije ob njivi v zemljo tako, da napravi pravilen štirikot. Na treh straneh ga opaži, četrto stran, ki je proti njivi obrnjena, pa pusti prosto. Potem stopi na voz ter z voza še streho pribije.

„Čakajte, grdobe, sedaj vam pokažem! Lahko čakam celi dan tu, ve me ne bodete videle, in solnce me tudi ne bo peklo.“ Tako modruje Boštjanek. Hitro popelje voz domov in vzame zopet puško s stene. Sam sebe Boštjanek nikdar ne zapusti, torej tudi danes vtakne v žep ploščato stekleničico. „Natôči mi v to-le stekleničico četrtinko špirita“, pravi gredoč mimo prodajalnice. „Vrane grem streljat, bom imel za južino.“

„Ali bodete kar samega? Steklenica je ravno polna, ne bodete nič z vodo mešali“, pravi Marijana, ko mu prinese polno stekleničico.

„Kaj bom nosil vodo s seboj? vode je doli dovolj“, odreže se Boštjanek ter odide po polju.

„Kam pa tako hitro?“ vpraša ga sosed Demenčič.

„Vrane mi hočejo vso koruzo požreti; grem doli, da jih nekaj postrelim“, pravi Boštjanek.

„Greva pa lahko skupaj.“ Kmalu sta pri njivi.

„Kaj si pa tukaj napravil?“ vpraša zopet Demenčič.

„Vranam se bom skrival in solncu.“

Soseda se ločita. Demenčič gre svojo pot, Boštjanek pa jo mahne proti vodi, špirit mešat, žganje delat. Počasi se skloni proti vodi, potem vzame iz žepa stekleničico. Steklenica pa je polna in nič več ne gre noter.

„Na to pa nisem mislil. No, pa saj ni mnogo, malo odpijem, pa potem zmešam, kar mi ostane.“

Vsede se v kolibo, na jedno stran postavi puško, na drugo pa steklenico. „No, sedaj vas pa lahko počakam.“ Nobene ni videl, samo od daleč je slišal „čak, čak“.

„Odpri, pij, odpri, pij“, zveni mu iz steklenice. Boštjanek ni bil nikdar svojeglaven, zakaj bi sedaj ne slušal? Kmalu je prazne pol steklenice. „Kaj bi hodil še to mešat! Če sem toliko izpil, bom še to.“ Žganja ni več. Vrane so zopet na njivi, Boštjanek jih le na pol vidi, a ne misli več na nje. „Marijana, prinesi ga še jeden ‚frakelj‘“, in pomoli prazno steklenico iz kolibe. A ni Marijane, ki bi vzela Boštjanku prazno steklenico iz rok, on pa jo le izpusti. Meša se mu v glavi. Vrane vpijejo „čak, čak“, najprejdrnejše se vsedejo na kolibo. Boštjanek pa v nezavesti leži v njej, samo noge malo molí iz nje.

Sosed Demenčič se vrača domov. Vidi nekaj črnega pred kolibo, Boštjankove noge, poleg njih pa prazno steklenico.

„Hoj, Boštjanek, kaj pa ti je?“ zavpije v kolibo.

„Nežica, vode“, zamrmra Boštjanek, mislé, da je doma. Kadar hoče kaj imeti od žene, kliče jo le ‚Nežico‘, sicer mu je dovolj lepo ‚Neža‘ ali celo ‚Nežura‘. Demenčič se ga usmili. Hitro skoči k vodi ter mu je prinese v steklenici in v klobuku. Iz klobuka mu jo vlije po glavi, iz steklenice pa mu jo dá piti. Kmalu si Boštjanek toliko opomore, da ga spravi Demenčič domov.

Celo popoldne leži, pod noč pa je že zopet na nogah. Mleka se napije in kmalu je dober.

Pri večerji pa hlapec zopet opomni, da i danes ni pečenke, katere se je celi dan nadejal.

„Čakaj, jutri za kosilo jo boš pa imel“, pravi Boštjanek že resno jezen.

Uvidel je, da lovec ne sme biti tako zložen. Komaj se zdani, že je na nogah in na poti proti njivi. Vsede se v kolibo, še predno pride kaka vrana. Sedaj začnó prihajati. Kmalu jih je vse polno, Boštjanku se začne tresti srce. „Kar bo, to bo“, pravi, in „bum, bum!“ se razlegne po hribih. Tri vrane pa odskakujejo od tal, drugih ni videti nikjer, samo žalostni njih „kvak, kvak“ doni presrečnemu Boštjanku na uho.

Zmagonosno jih prinese Boštjanek domov. „Nežica, pripravi jih Janezu, kar cele mu speci, da bo imel jedenkrat pečenke dovolj!“

„Mari bi jih na njivi obesil“, pravi gospodinja Neža, a vzame jih le, ker že dalj časa hoče kazniti jezikavega hlapca. Skrbno jih oskube in očedi, da se pokaže črno meso. Niti glav jim ne poreže, kar cele speče in črni kljuni še sedaj požrešno zijajo.

Ko se zbere družina h kosilu, postavi Neža velik, lesen krožnik pred hlapca, na krožniku pa so znane mu pečene vrane.

„Ti boš pa danes posebej, tu imaš pečenko.“

„Prav, prav“, nasmeje se hlapec v zadregi; hotel je dostati, kar je bil obljubil v norčiji.

„Kako, saj sem šele danes nož nabrusil, pa ne reže.“

„Tri ure sem jih kuhala in celo uro pekla, trde ne morejo biti.“

„Bolj pritisni, močan si premalo“, nagaja mu Micika, najstarejša Boštjankova.

„Nisi vajen po gosposko jesti“, reče Marijanica, mlajša njena sestra.

„Stare so“, oglasi se zobata Jera, osamelo postarno dekle, „stare so, pa trde.“

„Toliko niso vse tri skupaj stare, kakor ti sama, Jera.“ Njej je lahko bolj robato odgovarjal kakor domačim, zato pa se je tudi znosil nad njo, saj Jera ne mara slišati ničesar o starosti.

„Marijanica govori prav, jaz ne znam gosposko, bom rajši pri vas“, in že drži žlico v roki, da bi zajel zelja.

„Pri nas pa tudi ne boš, sedaj si grd, ko si vrane jedel“, pravi razžaljena Jera, „ako boš ti, pa jaz ne bom.“ In dene žlico iz roke. Janez pa zopet grize in grize trdo vrano. Prvo malo bolj po vrhu obere, druga pa se mu ustavi. „Rajši ne jem nič in sem lačen. Vse skupaj bi zagnal, ako ki ne bilo krožnika škoda“, reče, in porine krožnik daleč od sebe tje po klopi. Sultan pride zraven in povoha, a ne diši mu taka pečenko.

„Danes bo pa dober krompir?“ vpraša ga maščevalno mati ter postavi veliko skledo krompirjevih žgancev na mizo.

„Le vzemi, le“, pravi Jera, kateri se Janez že smili.

Hlapcu se krompir že dolgo ni zdel tako dober kakor se mu zdi danes.

Življenje na ladiji.

(Spisal Matija Šavs.)

I.

Bilo je skoro pred šestimi leti. Dne 24. listopada je imel priti parnik „Cesar Viljem II.“ v Southampton (izg. Savthémptn). Proti večeru nas je odpeljal mali parobrod „Majestic“ iz pristanišča na prosto morje, kjer nas je pričakoval nemški velikan. Mračilo se je hitro. Dasi je bila luka razsvitljena z nebrojnimi svetilnicami, vendar nismo mogli predmetov natančno razločevati. Srečevalo nas je več parnikov, a videli smo le luči na krovu in na jamboru in slišali hropenje parnega kotla.

Privijemo se na krov. V daljavi zapazimo svetlikanje skozi okna, kakor bi bile tam postavljene visoke, krasne palače.

„Kako se imenujejo oni otoki tam-le?“ vprašam sopotovalca.

„Ha-ha, to niso otoki; parniki za prevažanje ljudi čakajo na došlece iz Southamptona; pa ste šele prvokrat na morju?“

„Da, gospod!“

„Pozna se vam; sličnih prizorov se bode te že navadili.“

Ladija se ustavi in se po znamenjih pogovori z oddaljenimi parniki. Nato jo vrežemo naravnost proti jednemu, ki se nam je dal spoznati po belem in rdečem bengalskem ognju. Približamo se mu. Že smo razločevali pri blestečih električnih svetilkah potovalce na krovu in glavne obrise ladije; še malo, in zraven smo. Godba igra. Potovalci so nas burno pozdravljali,

mi pa smo se počasi primikali k trebuhu dvakrat višje ladije severonemškega Lloyda. Hitro spusté stopnice do nas in — hajdi! vderemo jo na „Cesarja Viljema II.“

Čakajočim strežajem pokažemo številke na kajute; odvedejo nas na določeno mesto. V celici odložimo svoje stvari in odidemo na krov. Iz „Majestic“-a so spravljali zadnjo prtljago na našo ladijo; kmalu je bilo gotovo in „Majestic“ se povrne v Southampton.

Še jeden pogled na southamptonsko pristanišče! Kako migljajo lučice in svetlikajo po morski površini! Mali valčki prihajajo od suhega in se nekako ljubeznivo mrmljaje pritiskajo k ladijni steni. Se-li od nas poslavljate? — Srečno, Evropa, Bog te obvaruj!

Brrrum-bum-bum . . . bum, bum! se oglasi bakrena ploča.

„Gospoda, čez pol ure bo večerja; zberite se v obednici!“

Slovenci — bilo nas je osem — sedemo skupaj okrog mize; prvi večer še nismo imeli odločenih prostorov. Nad obednico, v salonu, nam je igrala godba. Postajalo je jako živahno; dohajalo je vedno več potnikov, da je skoraj prostora zmanjkovalo.

„Le počakajte, jutri jih bo komaj polovica prišla jest“, opomni priletan, ne ravno debel mož pri naši mizi.

„Zakaj menite tako, gospod?“ vpraša ga rdečelična gospodična.

„Hm, pozemske podganice, morska bolezen vas bo tlačila v postelj; želodec vam bo vse z obrestmi povračal, kar mu nocoj dobrega storite.“

Menda so mu nekateri verjeli; najrazličnejših jedil niso ali čisto nič pokusili ali pa prav malo. V slast jim je šlo le kislo zelje, sveže sadje in zmrzlina. Po jedi smo poslušali godbo, ki nas je zabavala z Moisesovim potpourijem „Amerika“; Wagnerjev „Slavnostni hod“ je zaključil koncert.

Obednica se je začela prazniti. Bili smo trudni; poiskali smo si svoje kajute in se spravili spat. Čutil sem le mirno tresenje ladije in čul zamôlko vrtenje kolesja pri stroju. Morfej me je prijateljsko sprejel v svoje naročje in me tiho odvedel mimo Cornwalesa, Scilov in Kasiteridov na prosti Atlanški ocean.

II.

„Gospoda, blagovolita iti k zajutrkju?“

Te besede me vzdramijo zjutraj. Odgrnem preprogo pri postelji in zapazim strežajev obraz, ki je radovedno gledal skozi zaveso pri durih.

„Da, da, takoj; koliko je ura?“

„Osem bo vsak čas.“

„Tone, pojdiva zajutrkovat“, ogovorim svojega tovariša v kajuti.

„Ne grem!“

„Zakaj ne? Ali se še nisi naspal?“

„O, da; naspal sem se že, pa sem tako nekako čudno len. Reci strežaju, naj mi prinese čašo čaja in dve kisli jabolki!“

„Aha, dal si boš streči, kajneda? Naj bo, saj se vozimo v prvem razredu; tukaj si že lahko kaj privoščiš. Jaz grem v obednico.“

Pri zajutrkju sem imel malo družčine. „Jara gospoda dolgo spi“, sem si mislil in si naročil kavo z mlekom. Kava mi je ugajala, a z mlekom nikakor nisem bil zadovoljen.

„Oprostite, ali nimate boljšega mleka?“

„Boljšega ne molze naša krava na ladiji“, opraviči se hudomušni strežaj.

„Ha-ha-ha, na ladiji delamo mleko brez krave“, dostavi moj sosed.

Moral sem se zadovoljiti z „narejenim“ mlekom; teknilo mi je vsejedno.

Po zajutrkju odidem na krov.

Bilo je lepo vreme. Jasno, bledovišnjevo nebo se je zrcalilo v temnosivem morju. Lahna sapica je dihala na gladko, v solčnih žarkih žarečo površino, a bila je preslabotna, da bi jo bila spravila v valovanje. Suha zemlja nam je izginila izpred očíj: bili smo med nebom in vodo. Okrog in okrog je bilo vse tiho, le naš parnik je sopihal in motil vesoljni mir.

„Cesar Viljem II.“ je lepa ladija. Štirje vitki jarbolniki nosijo vrve in jadra, na drugem je na vrhu pritrjena gibljiva puščica, ki kaže, kam veter vleče. Stene so ji belo pobarvane; od daleč se vidi, kakor bel labud, zlasti, ko so ob ugodnem vetru jadra razpeta. V dolžino ima do sto metrov, v širino pa dvajset do petindvajset. Na krovu sta dve sobani za kadilce in krasno, bogato opravljen salon za dame in nekadilce. V salonu igra med jedjo godba; tu se vrši ob neugodnem vremenu vsa zabava. Jedilnica spodaj in ta salon sta v zvezi po veliki odprtini na stropu, ki je ograjena z umetno izdelano, pozlačeno in na vrhu s svilo prevlečeno ograjo. Mize za „nedolžne“ igre, dragoceni naslonjači in glasovir so razpostavljeni po salonu.

Obednica se lahko meri s svojo opravo z vsako ljubljansko kavarno. Stoli so k tlem pritrjeni, mize istotako, da se v viharju ne prevrnejo.

Potniki so navadno razdeljeni v I. razred, II. razred in medkrovnike. Naša ladija nima II. razreda. Prvorazredniki imajo vse prostosti in prijetnosti: izvrstno postrežbo, snažne kajute in prostorne sobane. Medkrovniki so porazdeljeni na obeh koncih ladije. Kadar se ladija giblje, premetava te siromake najbolj. O slabem vremenu morajo sploh tičati po svojih zaduhlih, nezdravih prostorih. Ven ne smejo, in ko bi tudi šli, vrnili bi se radovoljno. Valovje namreč pljuska čez nižji del ladije: ko bi stali zunaj, potegnili bi jih v morje ali pa bi bili premočeni in nasoljeni do kože.

Pravi vir življenja za ladijo so njeni parni stroji. Radovednost me je gnala prav v spodnje dele, kamor bi sicer ne smel stopiti brez kapitanovega dovoljenja. Kakošni stroji! Koliko železa in jekla in kolika parna sila, da more vse to goniti! Vedno mečejo premog v peči, ki se oddihujejo skozi dva velika dimnika; vročina bi bila neznosna, da bi ne bile napeljane v te prostore cevi, po katerih dohaja vedno sveži zrak. Posebna priprava kaže, kolikokrat se kolo zasučje v jedni sekundi. Duh različnega olja, s katerim je namazano železje, mi ni prijatelj; moral sem se umakniti na krov.

„Ladija, ladija!“ vzkliknejo potniki.

„Res, na zahodnem obzorju se pokaže nekaj temnega: oni, ki so imeli daljnovide, so trdili, da razločujejo jarbole. Čez kake pol ure smo že s prostim očesom zapazili dim: bil je parobrod. Pluli smo blizu njega. Naš kapitan je ukazal razviti zastavo, isto je storil sosed. Po barvi zastave smo spoznali, da je bila ladija francoska.“

Strežaji so nosili okrog okrepčila: sadje, mrzlo meso, kruh, gorko juho in čaj. Vsakdo si je izbral po svoji volji.

„Kaj neki počenja moj Tone“, sem si mislil, „moram ga iti pogledat.“

Bil je napravljen v kajuti in čital iz knjige, katero si je bil izposodil iz knjižnice.

„No, Tone, ali imaš že morsko bolezen?“

„Kaj neki misliš! Ne poljubi se mi okrog tavati, kakor tebi; rajši počivam tukaj na divanu.“

„Prav tako! Jaz sem že tudi truden, moram se malo odpočiti.“

V vsaki kajuti sta po dve postelji razpeti druga nad drugo. Zraven so pritrjeni medeni držaji, da se človek lahko prime za nje, če se ladija preveč giblje. Pri postelji je mal vijak: če ga zavrtiš, ti takoj zaiskri električna luč in ti razsvetli kajuto s svojo milobno svetlobo. Pri divanu je umivalnik in priprava za snaženje telesa in obleke.

Strežaj potrka na odprta vrata.

„Naprej!“

„Oprostita, gospoda, da vaju motim.“ To rekši, natakne na držaje pri vsaki postelji snažno, celó malo pozlačeno posodo.

„Čemu nama bo to?“

„Kadar vaju bo morska bolezen nadlegovala, blagovolita se nasloniti na posodo, da si prostora preveč ne onesnažita.“

S Tonetom se nasmehneva. Tone si pripravo natančneje ogleda; menda je slutil, da jo bo kmalu rabil.

III.

Bilo je že pozno popoldne. Potniki so sedeli na krovu in gledali na mirno morsko površino. Večina jih je bila utopljena v svoje misli; prvi dan vožnje je zelo vplival nanje. Nič kaj niso bili veseli.

Solnce se je nagibalo že proti morju. Njegovi žarki so padali poševno na zemljo in na lahno porudečevali obzor. Urno je tonilo v morje.

Večerni hlad je privabil več občinstva na krov. V dolgih vrstah so se sprehajali in tekali sem ter tje. Hoteli so se utruditi, da bi jim jed bolje teknila in da bi lože spali.

Po večerji so šle dame v salon, gospodje pa v kadilnice. Vsak se je potrudil zabavati se po svojem vkusu.

IV.

Po noči se je vreme izpreverglo. Nastal je veter in gnal srednje valove. Ladija se je precěj gibala. V postelji me je obračalo sedaj na desno, sedaj na levo.

Ko se dobro zdani, vstanem in grem gledat na krov. Med potjo sem se opotekal, kakor da bi se boril z vinskimi duhovi.

Pokazal se mi je krasen prizor. Nemirno, ne preveč razburkano morje se je dvigalo in padalo. Čim višji je bil hrib, tem globočja jama se je naredila na njegovem mestu. Vedno so se delali novi hribčki, na vrhu pobeljeni s penami, katere je vshajajoče solnce zlatilo: prava podoba malega snežnika.

„To naj bi tudi Tone videl!“ Grem k njemu.

„Na noge! Pojdi gledat krasne pojave naravne sile!“

„Ne morem“, odgovori mi, vzdigujoč se v postelji.

„Ali te morebiti mōra tlačiti?“

„Ne, ali ta plentava morska bolezen — —.“

Stavka ni končal, pač pa se je nagnil po strežajevem navodilu na posodo, visečo pri postelji — —.

Pri kosilu je bilo prav malo ljudij. Prememba vremena je priklicala morsko bolezen; nad dve tretjini jih je ostalo v posteljah. Ako si hodil po hodnikih mimo kajut, čul si čudne glasove, katerim bi zastonj iskal primernega izraza.

Veter je postajal močnejši; parno moč so morali povečati; valovi so že poplakovali spodnji tlak ladije. Medkrovniki so sedeli na prostem: kar se vzdigne mogočen val in se zažene nanje. Vik in krik in jokanje otrok se zasliši: večina njih je bila namočena in nekaj klobukov je plavalo po tleh v odtekajoči se vodi.

Na krovu smo bili še varni pred slanim dežjem. Opazovali smo gibajoče se valovje.

„Glejte, glejte ribe!“ zakliče deklina.

„Da, trije delfini so; ha, kako se poganjajo iz vala v val; vrli skakalci!“ pritrđi ji oče.

„Oče, še več jih je; ali vidite tam-le zadaj?“

„Saj res; to jih je cela tropa. Glej, kakor na dano znamenje skačejo čez doline med valovi!“

Ta prizor nas je zabaval nekaj minut. Takoj nato se prikažejo posamezni morski gavrani in burjevke. Letale so kaj spretno. Videti je bilo, kakor bi se drsale po morski površini.

V prvem svitu dné 27. listopada me vzbudi milodoneča godba, igrala je sveto pesem: „To je Gospodov dan.“ Glasovi so se razlegali po vsih ladijnih prostorih in se izgubljali v skrajnih njenih kotih; budili so različna a gotovo blaga čustva v prsah vsakaterega.

„To je Gospodov dan!“ — Misli so mi letele v nepozabno, drago slovensko domovino. Koliko belih cerkvic ji diči prijazne hribe in zelene poljane! Kako morajo ravno sedaj preletavati zvonki glasovi nebrojnih zvonov tako raznolično krasno Kranjsko! Kaj neki delajo sedaj-le moji znanci doma v priljubljeni mi beli Ljubljani?

Ta dan je dosegel vihar svoj vrhunec. Valovi so se gnali čez ladijo. Morska bolezen je potnike kar od kraja prijemala. Veliko jih je bilo po kajutah, drugi so se pa po salonu in po kadilnici vlačili kakor megla brez vetra. Vse se je kisko držalo. Zbolelo je celó nekaj strežajev, ki so vendar vajeni vednega gunganja.

Jedenkrat poskusim priti na krov. Grem skozi vrata na vetru nasprotni strani. To je bilo šumenje, vriščanje, gibanje in prekučvanje vodovja! Zdelo se mi je, kakor bi se val z valom tepel, a zjediniła sta se v tem, da sta z vso silo butila v ladijo. Ta pa se za to ne zmeni dosti: z nevzdržljivo silo reže ne-

usmiljeno najvišje valove, nagiblje se naprej in pada nazaj, leze z velikanskim naporom na vzdigajoče se holme in zdrči lahkotno zopet v nastale doline. Od njene smeri je ne more odvrniti Neptun s celo svojo druhaljo Nereid in Tritonov. Vendar se nisem mogel dolgo zabavati s tem nenavadnim prizorom. Mogočen val prileti čez najvišje dele ladije in se mi, neprijetno iznenajenemu, vlije na glavo. Hitro se spravim pod streho, a obleka je bila še dolgo potem slana, ko se je bila že posušila.

Popoldne nastopi megla.

Buuu — — se žalostno oglasi velikanska troba na ladiji. To neprijetno, otožno trobenje se je ponavljalo prav pogosto, da bi naznanilo

Voz dunajske pomožne družbe v Ljubljani ob potresu. v *Gradski ulici*.

bližajoči se ladiji našo prisotnost in zabranilo, da bi ne trčili skupaj.

V.

V torek, dné 29. listopada, veter poneha, nebo se zjasni in morje se polagoma umiri.

Bolniki so tega težko pričakovali. Sedaj so prihajali drug za drugim na krov in so se ogrevali na čistih solnčnih žarkih, dihaje sveži morski zrak. Bleda lica so se jim jela rudečiti, moč se jim je povračala v ude. Seveda, ni se redko pripetilo, da je tudi danes ta ali drugi dokazoval, da njegov želodec ni še v redu.

Žalostno je moralo biti z medkrovniki. Nenaravna barva na obrazu, neredna, onesnažena

obleka in čudni duh je spričeval, koliko so med tem pretrpeli v svojih nezdravih, ozkih prostorih.

Na krovu je igrala godba; poslušali smo jo radi, a v dobrovolje nas ni mogla spraviti.

Na zadnjem delu ladije počivajočemu na stolu se mi približa dama, s katero sva v jedilnici sedela vis-à-vis. Bila je Nemka iz Monakovega. Obraz ji je bil čemerren in koščen, črna obleka pa dragocena.

„Dober dan, milostna; ali ste že okrevali?“

„Žal, da še ne popolno. Oj, kako se dolgočasimo, nobene premembe ni.“

„Sedaj bo že bolje; imeli bomo lepo vreme.“

„Da bi le bilo! Vožnja je jako pusta, jednolična. Ko bi dobila kak vreden predmet na

morju, rada bi ga naslikala. Kaj mislite: sredi širnega morja leteč ptič, tropa rib, samotni otok — —: ali bi to ne vzbujalo v opazovalcu najblažje domišljije?“

„Torej ste vi slikarica?“

„Da, kakor moj soprog, ki sedaj deluje v Filadelfiji.“

„Slikarstvo je lepa umetnost in umetniku gotovo plemenita zabava. Dvomim, da bi na tem potovanju kaj dobili po svoji želji.“

„Polovica poti je že za nami in nič posebnega še nisem zapazila. Raznoličnejši prizori kratkočasijo potnika v Severnem in Vshodnem morju. Kako lepe risarije sem prinesla s potovanja po Grškem morju! Tukaj pa ni nič. — Oho! Kaj je ona-le črna stvar, ki plava za ladijo?“

„O, milostna, to je sod smeti; kuhar jih je vrgel v vodo.“

„Škoda, mislila sem že, da bo vendar nekaj zame.“

Drugega dne se je začela občna veselost. Solnce je gorko sijalo in oživilo vsakega popotnika. Ko mladina zasliši godbo na krovu, zbere se takoj okoli nje in se ne more vzdržati, da bi malo ne poskočila. Par, za parom se zavrti. Smeha, klepetanja in ploskanja ni bilo ne konca ne kraja.

Naša godba preneha. Med medkrovniki se oglasi mlad Slovak s harmoniko, da razveseli po svoje sopotovalce. Privabil nas je, da smo jih začeli natančneje opazovati. Stari, bradati možjé, sključene ženice nagubančenih lic, čvrsti mladeniči in mladenke in cvetoči otroci obojega spola od razposajenega dečka do nežnega dojenca v materinem naročju: vse tu pomešano sedeva na tleh ali pa se izprehaja na malem prostoru. S tiho otožnostjo nas pogledujejo, nas, ki imamo vsega v obilnosti, katerim strežaji ponujajo vsak čas sočnega ovočja, belega kruha in raznih slaščic.

Mlada gospodična vzame pomarančo in jo vrže spodaj sedeči deklici v predpasnik. Hvalježna jo ta pogleda, a pomarančo takoj odda svojemu mlajšemu bratcu, ki se ji presrečen posmeje. Drugi otroci, to zapazivši, dvigajo roke proti nam, proseč enakih darov. Mi mečemo mednje jabolka, pomaranče, orehe, leščnike, suho grozdje, slaščice, kruh, da, celó smodke in drobiž.

„Sem vrzite, gospod, — gospodična! moja hčerka še ni nič dobila! — smodke meni, ta ne kadi! — beži, to je moje! joj, joj, stopil si mi na nogo! — ali me hočete zmečkati —?“

Taki in slični klici so prihajali do nas; imeli smo pri tem izvrstno zabavo.

Oddaljena od te družbe sedi še precèj mlada mati z dvema plavolasima in razogla-

vima hčerkama. Mlajšo drži v naročju, starejša, stara okoli pet let, se ji oklepa z jedno roko okoli vratú in gleda poželjivo na stvari, ki padajo med druge. Vidi se ji, kako rada bi dobila vsaj košček slaščice, a mati ji ne pusti iti med trgajoče se otroke. No — sedaj-le! Lepa pomaranča ji pade ravno k nogam. „Pomaranča!“ vsklikne radostno. Nežna ročica se že dotika sladkega sadú — kar prileti drzen fantè in ji jo ugrabi. — To je bilo preveč, jok jo posili. Obrne se k materi in kaže s prstom za porednežem. Materin obraz je še otožnejši. Nič ne reče, ljubeznivo pritisne hčerko k sebi in jo poljubi.

Ne dolgo potem pride na krov star mož, noseč nekaj v papirju zavitega. Otroci kričé misleč, da bo zopet nekaj za nje. Ta pa namigne plavolasi hčerki mlade matere in ji izroči dva zavitka. V roko ji stisne še nekaj posebej v papirju in gleda, da se ona povrne k materi.

„Kaj ji je dal?“ povprašujejo.

Mati razvije. Bile so lepe rumene pomaranče in okusne pogačice. Hčerki veselja zavrisneta; sedaj imata, česar sta poželeti. Starec, darovalec jih gleda; solza mu zaiskri v očesu, nedolžno veselje dekletec ga je ganilo. Mati odvije še zavitek, katerega je prinesla hčerka v roki.

„Zlatnik, zlatnik!“ se začudijo okoli stoječi in utihnejo.

Materi se milo stori. Vstane in se ozira po blagodušnem dobrotniku, pa ga ni bilo več tukaj. Hotel je biti sam. Šel je na drug konec ladije, se vsedel na stol in je držeč knjigo v roki zrl v daljavo.

VI.

Krasen večer! Gosto nasejane svetle zvezdice migljajo na nočnem nebu in sevajo v morske globine. Nekako radovedne opazujejo čudno počenjanje mornarjev, ki se trudijo, da bi del krova popolnoma zgradili in pokrili. In kako čudna pregrinjala imajo! To so same zastave! Avstrijska črnožoltnica je soseda čudni spaki kitajskemu zmaju; ruski orel in turški polmesec oklepljeta sidro severonemškega Lloyda; na zahodni strani se blesté zvezde Združenih držav — — cel svet je zastopan po svojih zastavah!

Ograjeni prostor razsvetlé z barvenimi lampijoni in z milobnimi električnimi lučmi. Potniki se zadovoljno izprehajajo, se šalijo in gledajo na kapitana, ki je prihajal v svoji slavnostni opravi med nje. Godci prihajajo — — Aha! Napravili so plesno dvorano!

Poskočna polka spravi šetalce v red in v vrtenje. Prekratka je bila; plesalci zahtevajo,

naj se ponovi. Ustrežejo jim. Plesalci so čim dalje bolj navdušeni. Natakar prinaša draga vina na krov in ja toči v lične kozarce, da bi gasil žejo razvneti mladini. Polka, valček, mazurka in gracijozna četvorka se vrsté. Bilo je že čez polnoč, ko kapitan godcem ukaže, naj zaigrajo k sklepu še hitro polko. — Gotovo so vsi dobro spali po tolikem trudu.

V četrtek, dné 1. vinotoka, je bil na večer koncert v salonu. Nastopali so solo-pevci in duetisti. Neki Nемеc je pel v baritonu dve Heine-jevi pesmi; na glasovir ga je spremljala gospodična, imajoča veliko rudečo rožo zatak-njeno za nedrijem. Govori in deklamacije so bili deloma nemški, deloma angleški. Nekemu je celó na misel prišlo, da nas je s svojim umetnim žvižganjem dolgočasil; njegovo napako je hotel popraviti drug s svojimi „čarov-nijami“, katere se mu pa niso hotele vse posrečiti: z naravno nerodnostjo je vzbujal več smeha, kakor s prisiljeno spretnostjo.

Kaj hočete; bil je koncert na morju. Pri-pomogel je, da se je tem bolj spoznala resnica besedij: ladija je mal svet.

Po koncertu smo opazovali lepo svetlika-joče se morje. Vse valovje, ki je je delala plujoča ladija, se je svetilo v višnjevo-beli svet-lobi: bilo je, kakor bi se vozili po ognjenem morju. Tu in tam se je zasvetilo tudi v da-ljavi in se raztezalo po površini, kakor vijoča se kača.

VII.

V soboto, dné 3. vinotoka, zvečer smo se nadejali, da pridemo v Novi Jork.

Zjutraj zagledamo na severni strani belo piko. „Novi Fundland je“, trdili so nekateri. Motiti se je človeško, pravi pregovor; čez nekaj

časa smo bili že gotovi, da nam sapa nasproti žene jadrnico.

Okoli ladije so plavale raznovrstne ribe. Najbolj nas je zanimal mičen prizor na prednjem delu ladije. Kakih dvanajst delfinov je plavalo ravno spredaj tako, da so se z repom ladije dotikali. Menda so se izkušali, kdo hitreje plava.

„Delfini vlečejo ladijo“, pošali se nekdo.

„Glej jih one na strani, kako so lepo beli ob stranéh!“

„In oni tam-le! Kako se vije v polkrogih prav na vrhu in se izgublja v globino.“

„Kaj je to? Kdo jih je splašil?“

Delfini so se naveličali tekmovanja; lepo zakrivljene črte rezajoč po površini so se razkropili na vse strani.

Zvečer že zapazimo luči z otoka Long Islanda. Pluli smo počasneje. Vedno je bilo treba paziti na postavljena znamenja, da se ladija ogne plitvin in skalin. Z raketi in bengalskim ognjem se je pogovarjala s srečajo-čimi nas ladjami. Proti najbližji uri se usta-vimo v Sandy Hook in počakamo drugega jutra, da je prišel zdravnik in se osebno pre-pričal o zdravstvenem stanju medkrovnikov.

Na naših jarbolih zavihrajo zastave Zdru-ženih držav in severno-nemškega Lloydja. Godba nas navduši z glasnimi marši in z ameriško himno. Zavijemo jo v novojorško lukó. Ne-brojno čolničev, jadrnic, malih parnikov in težkih kupčijskih ladij iz vseh delov sveta je švigalo semtertje ali usidrano mirovalo. Veli-kanski kip in svetilnik ob jednom, „Svoboda“, nas vabi k sebi —: v Ameriki smo!

Pozdravljena dežela Svobode! Ti mi bodeš druga domovina. Dal Bog, da bi se mi tako priljubila, kakor se mi je mila zemlja slo-venska!

Ob Balkanu.

(Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.)

V.

„Monsieur!“

„No?“

„Kdaj bomo v selu?“

„Tako. Ali ne vidite, da se blišči skozi drevje belo zidovje?“

„To je selo? Bien. Torej na tla!“

„Zakaj?“

„Ostanemo tu, da se preoblečem.“

„Oho!“

„Nič oho! tu ostanemo, pa je dobro. Za nobeden denar ne grem tak med ljudi.“

„Bežite, saj nismo v Parizu! Kdo se zmeni za vašo obleko?“

„Monsieur, jaz se ne bom z vami prepiral. Le jezdite naprej, a jaz ne!“

In skočil je s konja.

„Ali mene tudi odganjate?“ oglasil se je Pedro.

„Kakor vam je drago. Ne silim nikogar!“

„Ni me treba siliti.“

„Sennor“, obrnil se je k meni. „Na tej točki vas počakamo?“

„Da.“

„Ukažite Iliji vse potrebno.“

Francoz, videč, da jaz mirno sedim na sedlu med tem, ko sta razjezdila Pedro in Ilija ter privezala konje k deblom dreves, motril me je nezaupno po strani, dokler mu ni slednjič zadovoljen nasmehljaj legel na obraz.

„Kaj stojite, monsieur!“ izkušal me je dražiti. „En avant! Saj se vam je preje silno mudilo! Sami bodete mnogo hitreje v selu.“

„Seveda, in še hitreje nazaj.“

„Nazaj? Čemu? Za četrto ure smo že za vami; jaz se urno preoblečem.“

„A! vi res ne umejete španski.“

„Kaj? španski! kaj?“

„In niste prej čuli najinega pogovora s Pedrom.“

„Kakega pogovora?“

„Da pojezdimo najprej jaz sam v selo do župana, ki nas na tihem povêde v svojo hišo, da nas nihče izmed vaščanov ne vidi, ker v tem slučaju bi vse vkup vrelo, kar bi nam bilo neprijetno in nam tudi nakopalo sitnosti ali morda celo izgrede pri prebivalcih, kateri gotovo ne bodo gledali ravnodušno, kako se godi njihovim rojakom — in še od tujcev.“

„Tako, tako! To sta torej ukrenila! In vi, monsieur, mi tega niste povedali in ste se prej hoteli celo z menoj prepirati, ker sem silil, da se pomudimo malo na tem kraju? Ali je to odkrito, he?“

„Povedati vam nisem mogel, ker ste celo pot v jednomer godrnjali, ne pripuščajoč, da bi kdo govoril z vami, a prepiral sem se z vami le zastran obleke, dalje niti prišla nisva. — Saj vas sleherna malenkost précej raztogoti!“

„Diable, monsieur, ta je pa debela! Sleherna malenkost! Veste, kaj se pravi to? Da sem jaz silno nervozen ali slično bolan. In sem-li zaslužil tako očitanje?“

„Hm.“

„Hm? Tedaj hm-ajte za moj del do večera, a stvari s tem ne zboljšate. Zamerili ste se mi piramidalno, in to je dovolj! — Adieu!“

Naglih korakov je stopal v šumo in legel nekam med grmovje. Vedel sem, da bo najin prepir brez resnih posledic, in zato sem ga pustil pri miru, ne rekši mu besedice. Danes je bil v resnici nervozen, če tudi je menil, da ni; najbrže je bilo tu nekoliko krivo ponesrečeno kopanje zaklada in zavaljana obleka, glavni vzrok pa je bila prečuta noč. V tem oziru sva mu bila midva s Pedrom jednaka. Že prejšnjo noč smo morali nadomestiti z dveurnim poldanskim spanjem, in pretekla noč nam je

zopet minula brez spanca; če pridenemo še dolge in utrudljive ježe ter obilni napor v zadnjem času, potem ni čuda, da smo bili vsi dobro zdelani razven Ilije — ta je noč navzlic viharju in dežju in skladanju pesmi o vojni blagajni izvestno dobro prespal —, vsi trije bolj ali manj „nataknjeni“. Nujno je bilo potrebno, da se kmalu do dobra odpočijemo.

„Kdaj se vas smemo nadejati?“ klical je za menoj Pedro, ko sem odhajal.

„Čez pol ure.“

D u š v a je srednja vas, ležeča med zelenim hribovjem na jugo-zapadu od glavnega pota, ki veže mesti Trojan in Sevlijevo. Ubožni prebivalci, stanujoči v lesenih, z ilovko ometanih kolibah, so večinoma poljedelci in pastirji. Pridelujejo dober ovčji sir (kaškavál), ki se sme primerjati s švicarskim sirom; sicer pa ni selo nikakega pomena: nesnaga in nered gospodarita kakor povsodi v jutrovih krajih tako tudi tukaj.

Name je vas napravila jako slab utisek, ko sem prišel mimo prvih, nekoliko čednejših poslopij med dve dolgi vrsti hiš, kjer so se po umazanih lužah podile jate glasno gagajočih gosij in krdela krulečih prašičev s kričečimi, na pol nagimi otroki; cela tolpa sestradanih psov pa je obkolila mojega konja, izkušaje vspeti se do mojih hlač, iščoč tu tešila praznim želodcem. Šele tri debela polena, ki so iz nevidne roke prifrčala jim med rebra so jih nekoliko razgnala, da sem mogel zopet prosto jezdit in se ozreti po svojem neznanem dobrotniku.

Tam na levi je stal med vrati večjega hana, migajoč mi z rokama pozdrav. Bil je majhen možiček s trebuškom, ki bi bil brez truda držal dve vedri katerekoli si bodi tekočine, in z lici, svetlikajočimi se v jutranjem solncu liki dva sveže-pečena hleba, pomazana vrhu rujave skorje z jajčjim beljakom; nos je med tako „maso“ sevé popolnoma izgubil, le velika črna in okrogla odprtina je označala, da je tu oni del človeškega telesa, katerega pri navadnih zemljanih imenujemo „usta“. Zgornji del života in trebušček je obdajala nekaka halja sivkaste boje, kratka kraka pa — mogočna stebra — sta ječala v nenavadno ozkih, običaju Bolgarjev ravno nasprotujočih hlačah, ki so že na več krajih — v podobi zijočih razpok — svedočile o krutih bolečinah.

In ta „gibajoči se sodček“ je zdajci povzdignil svoj glas in mi v gromečem basu voščil: „Saba la erosum!¹⁾ Dobrè došel! Vljazi!²⁾“ Svoj pozdrav je spremljal z groznimi gestikulacijami.

¹⁾ Saba la erosum! (tršk.) = Dobro jutro!

²⁾ Vljazi, (blg.) = Vstopi.

„La erosum!“ sem odzdravil, pognavši svojega vranca bliže.

„Prijatelj, kje mi je iskati kmeta?“

„Župana-ve? župana? Česa želiš pri njem-ve?“

Bas je sedaj poskočil na tenor, zlasti ,ve‘ je čudovito visoko donel.

„Imam nekaj zasebnih opravkov.“

„Zasebnih-ve?“ In lokavo je mežikal z malimi očesi. „Ti si tujec-ve?“

„Da.“

„Tako, tako! To sem takoj sodil po obleki, takoj-ve. Si jako hubav.“

„Vraga, povej vendar, kje biva župan!“

„Hop, hop! Že srdit-ve? Le počasi! Prej boš odgovoril na nekoliko vprašanj. Od kod si-ve?“ Možiček je meni nič tebi nič sklenil roki nad svojim trebuškom ter mi dobrovoljno gledal v obraz kakor učitelj, ki izprašuje paglavega učenčka. V meni je zavrelo, a delal sem se ravnodušnega. Lahko bi bil sicer jezdil dalje in pozvedel kje drugod po županu, toda kar tako se nisem hotel ločiti od domišljavega debeluha; prisiliti sem ga hotel, da mi pove, kar sem želel. Skrivaj sem ségel z desnico v žep in dejal:

„Če misliš na ta način postopati z menoj, tedaj ti odkrito povem, da s tem pri meni ničesar ne opraviš. Prav za prav dolguješ ti meni odgovor, a ne jaz tebi. In sploh, kako vedenje je to nasproti gostu? Ravnokar si klical ‚Dobrè došel!‘ sedaj pa se kretaš, kakor da si moj gospodar in jaz tvoj sluga. Če je tvoja navada, tako ravnati s tujimi gosti, potem res zaslužiš pohvalo. Radoveden sem, zakaj mi ne odgovoriš, če te vprašam!“

„Lopovom nikdar ne odgovarjam, nikdar-ve!“ Pri tem je raztegnil mastni obraz v zaničljiv posmeh.

„Kaj si rekel? Lopovom? Za koga me imaš?“

„Za klateža, ki hoče z nesramnim vedenjem doseči, česar drugače ne more.“

To je bilo pa že preveč. Lopova in klateža me je nazval. Taka nesramnost! Ali sem jo smel trpeti? Ne! Dolžan sem bil ne le sebi, temveč tudi národu, čegar ponosni sin sem, da pokažem smelemu jutrovcu, kaka kri se pretaka po naših žilah. V hipu sem skočil na tla in stal pred njim, dočim je šel moj vranec prostovoljno za menoj.

„Prekliči psovko!“

„Ne. — Haha!“

„Tu imaš!“ — In treščil sem mu levo pest v obraz, z desnico pa mu nastavil revolver na prsi. Divje je zarjul in zamahnil z rokama, da bi me prijel za ramena.

„Stoj!“ sem zagrmel. „Gani se, in sprožim! Vedi, da sem Avstrijec in ne trpim nikake raz-

žalitve! Ko bi bil jaz kak kesedžija¹⁾, tedaj bi ti bil ob tej priči pognal kroglo skozi možgane, a sem pošten človek: to lahko vsak razvidi iz mojega fermana.²⁾ — Ti mi na moje vprašanje nisi odgovoril, temveč me jel izpraševati kakor daskal³⁾ svojega učenca in me naposled celó psoval; zato sem te pa udaril, kakor si tudi zaslužil“

Mož je izprva plašno zrl na samokres, a videč, da so se okrog naju jeli zbirati vaščani, rastel mu je pogum in rohnel je besno, dasi ni upal dotakniti se me:

„Pomnil boš, kdaj si udaril župana sela Dušve. Za sedaj te bom dal pretepsti in vreči v temnico, dokler ne pridejo pote orožniki iz Trojana ali Sevljevega. Možje, zgrabite ga!“

Res se mi je približalo nekaj krepkih mož, ki so stekali roke proti meni. Videl sem tudi, kako je nekdo hotel mojega vranca, ki se mi je vedno držal za hrbtom, prijeti za uzdo, a ga je ta krepko brcnil, da je takoj odjenjal.

Debeluh, katerega sem bil udaril, je bil torej župan sam; sedaj mi je bilo njegovo oblastno postopanje umljivo in tudi, zakaj da me je smatral lopovom in klatežem: pogled na mojo res „famozno“ obleko povedal je vse. Ta je bila kriva, da sva zapraskala; on me je, sodeč po moji obleki, psoval, jaz pa sem ga, sodeč, da dela to iz gole ošabnosti in prezirljivosti, lopnil; popolnoma prav pa ni ravnal nobeden izmed naju.

Sicer nisem bil v posebni nevarnosti, zakaj, da bi me pretepli in vrgli v ječo, tega se mi ni bilo bati, ker sem se lahko izkazal, kdo in kaj sem, in osvete radi udarca me tudi ni bilo strah, in vrh tega bi jo jim bil lahko unesel, če sem se hitro vrgel na konja: toda vsekako bi bilo sramotno zame, ko bi bežal ali se pustil zvezati kakor zločin in se udal brez upora.

Obrnil sem se proti možem in zakričal:

„Ne dotakni se me nihče! V tem hipu ustrelim župana! Šest korakov nazaj, ali sprožim! Pobotati se hočemo z lepa!“

Moje odločne besede niso bile brezuspešne. Pomaknili so se nazaj, in imel sem sedaj pred seboj le še debelega župana, ki je sicer že jedenkrat poskušal izginiti mi v han, a pomenljiv gibljaj z revolverjem ga je napotil, da je kakor priklenjen obstal na mestu. Seveda nisem mislil resno, da bi ga usmrtil, a moji stisnjeni ustni in moj jezni pogled ga je prisilil, da je, boječ se za svoje življenje, celó sam dal svojim občanom znamenje, da naj mirujejo.

„Ti si torej župan“, dejal sem mu. „Zakaj mi nisi tega takoj povedal? Kar se je zgodilo,

¹⁾ Tolovaj.

²⁾ Ukaz; potni list (passeport).

³⁾ Učitelj.

je tvoja lastna krivda. Tebi pokažem svoj fer-man, da boš videl, od kod in kaj sem; tu imam tudi od vlade ukaz, da se mi na mojem potovanju od nikogar ne smejo delati zapreke, pač pa mora sleherni občinski predstojnik skrbeti, da se mi potovanje kolikor možno olajša. Tu čitaj!“

Vzel sem iz notranjega žepa svoje listine in mu jih izročil.

Ne da bi jih pogledal, zmašil si jih je za nedrije.

„Kaj delaš?“ sem se čudil. „Ali jih ne misliš prečitati?!“

„Ne“, glasil se je kratki odgovor.

„In zakaj ne?“

„Ozri se malo!“

Vraga! Kaj je bilo to? Na levi mene, deset korakov daleč, je stalo šest Turkov s puškami, namerjenimi naravnost na moje prsi, in istotako na desni pet Bolgarjev. Na tihem so se bili oborožili in me, ne da bi bil to zapazil, obstopili. Slučajno sem pogledal kvišku, izpod podstrešja je molela proti moji glavi puške cev. Kaj je to pomenilo? Med kakšne ljudi sem bil zašel? Ali so se me res hoteli siloma polastiti? Očividno je bilo, da so me imeli popolnoma v pasti. Kamor sem se obrnil, imel sem jih nekaj za hrbtom; in s sovražnikom za hrbtom se ne dá šaliti. In povrh še smrt nad glavo! Sevé, ti dobri možički pa tudi niso pomislili, da bi bili v slučaju streljanja poleg mene prevrtali drug drugega! Če sem jim mogel ravnokar še pretiti s smrtjo župana, mi ni bilo sedaj to več možno: v naglici namreč, ko sem se ozrl, in v prvem presenečenju, mi je bila omahnila roka, ki je držala samokres, in župan je bil varen pred menoj. Hotel sem sicer takoj popraviti to napako in možu nastaviti orožje na prsa, toda že je zarohnel, zlobno se režé:

„Spri! ¹⁾ Če le migneš z mazincem, imel boš trinajst krogel v svojem hudobnem telesu!“

Mož je na čuden način — najbrže iz hana — dobil dvoceven samokres, katerega mi je sedaj važnim izrazom molel nasproti.

„Si se prestrašil-ve?“ rogal se mi je. „Nisi mislil, da se nakrat tako zaobrne, da bo konec tvojim zločinom-ve? Se čудиš-ve? Vidiš, hedži Denko, župan sela Dušve je premeten, sila premeten mož, kateremu niti tak razbojnik, kakor si ti, ni kos. Imam te, haha! kakor miško v pasti-ve, sedaj mi ne uideš... tisoč leva pa bo mojih-ve!“

Kaj je hotel s temi besedami? — Grozna misel me je objela: Zamenjavajo te z nekim hudodelcem, in tvoje življenje ni več vredno piškavega oreha!

¹⁾ Stoj!

„Vrzi orožje od sebe!“ nadaljeval je oni. „Nečeš-ve? Kaj se pomišljaš? Treniti mi je le treba z očesom, in zvrneš se v prah! Ni je zate več rešitve! Udaj se! Kaj se obotavljaš-ve?“

„Udam se!“ In vrgel sem revolver na tla. Priznam, da sem se bil v prvem hipu prestrašil, uvidevši, da sem popolnoma zajet; toda takoj se mi je povrnilo ravnodušje, in kakor bliski so se vrstile v mojih možganih misli, kako bi se rešil iz teh klešč. Bežati nisem hotel, — četudi bi se mi bilo to morda posrečilo, če sem jaderno skočil v sedlo, — da bi se pa bojzljivo udal, to bi bilo presramotno; tedaj sem moral najti drugo pot, katera bi bila zame častna. Da sem rekel: „Udam se!“ — to je bila le zvijača. V hipu, ko so se na mojo besedo jeli gibati okrog stoječi, in sem se prepričal, da strelci niso več tako skrbno pripravljene, sunil sem z vso močjo debelega župana v trebuh, da je vznak zletel v notranjščino hana, in skočil za njim; za manoj pa se je pognal vranec in glasno rezgetajoč dirjal semtertje po prostornem hanu. V istem trenutku sem že zaloputnil in zapahnil vrata, vzel na tleh v omedlevici ležečemu samokres, snel s hrbta svojo puško in se postavil tik odprtega okna. V ozadju mračne gostilniške sobe sem čul prestrašeno žensko vpitje in škripanje vrat. Moj vranec je bil pregnal par ženskih bitij, najbrže rodbino županovo, katero sem že prej videl kukajočo iz hana, in te so zatvorile za seboj vrata, držeče na dvorišče. Brž sem še te zapahnil z železnim zapahom in bil tako varen.

V mračnem hanu, katerega je razsvetljevalo jedino majhno okno ali bolje lina, smo bili sedaj samo jaz, župan in moj konj. Omeniti moram, da je baš takrat, ko sem se spustil v župana, počil nad menoj strel, iz množice pa je zadonel bolesten vsklik: strelil je bil nevidni strelec izza podstrešja in ranil nekoga; seveda je bila krogla namenjena meni.

Izpred hana se je razlegal glasen šum, divji kriki in grožnje, in k lini so se gnetli ljudje obojega spola; vrata pa so se stresavala pod močnimi udarci. Nevarnost je bila zame velika. Ako ulomi razjarjena množica v han, tedaj poginem pod njihovimi nogami kakor črv.

Dobro je bilo zame, da me ni mogel nihče videti, ker v hanu je bilo temno, in vrh tega sem stal poleg okna; drugače bi bili name streljali. Stisnil sem se k steni in kričal s polnimi pljučami:

„Mirujte! Drugače sem prisiljen usmrtiti vašega župana! Popolnoma je v moji oblasti! Predno dobite mene, bo on že mrtev! Če ga hočete rešiti, tedaj mirujte!“

„Ubij ga, če ga hočeš! Radi njega te ne izpustimo! Tem grozovitejša bo tvoja smrt!“ donelo mi je hripavo na ušesa.

„Nadenj! Strímo psa!“

Hrum in šum je naraščal, vrata so pokala od neštevilnih udarcev, krogle so mi žvižgale mimo glave. Kaj početi? Sleherni trenutek je bil dragocen. Ni kazalo drugega kakor bežati. Duri na dvorišče so bile še proste; ondi ni bilo nikogar čuti. Toda, ali bom mogel čez visoki plot, ki izvestno obdaja dvorišče:¹⁾ Mora iti! Drugače sem izgubljen. Konj moj je dober.

Ne pomišljajoč se niti za hip več, zakril sem lino z desko, da nihče ni mogel videti mojega početja, iztrgal še vedno nezavestnemu županu izza nedrij svoje papirje, prijel konja za uzdo, — sesti nisem smel nanj, ker so bile duri prenizke, — in odrinil zapah.

Nisem mogel odpreti. Nekdo jih je bil od zunaj zapahnil. Bil sem zaprt . . . Porogljiv krohot . . . miraz me je pretresel . . .

Pred hanom je bolj in bolj divjala množica, puške so pokale, in razbijanje je prispelo do vrhunca. Sedaj so glasno zahreščala vrata, — strašen pok in lomast —, in v svetlobi, ki se je vsula notri, sem gledal odurne, zagorele obraze Turkov, vihtečih kopita pušk in plametečih očij išočih mene (tema me jim je še zakrivala); za njimi pa je tiščala glava za glavo. Krčevito sem prijel svojo puško.

Tu! Strel za strelom, bolestni klik, peketa konjskih kopit, znani mi glasovi . . . „Monsieur Pedro! En avant! Sacrebleu! Begaj Turek, begaj!“

„Carajo! sus!“

Videl sem, kako se je nakrat razpršilo ljudstvo, pred vhodom se je vzdigal oblak prahu, — tu je skočil proti meni orjaški Turčin in penečih usten zavihtel puško nad mojo glavo; vrgel sem se na stran — mož je omahnil naprej, — dvignil z obema rokama risanico, — in z razbito črepinjo mi je telebnil pred noge.

„Vivo, bravo, sennor! Caramba! Turek, — proč vendar!“

„Diable! Turek begaj! Jaz sem nervozen!“

„Allah! Giaur!“ — in han je bil prazen.

„Dieu! Monsieur, vi ste pa famozen človek! Gre in napové celi vasi vojsko in se utabori v hanu. Pa kako to, da so vam prodrli v trdnjavo? Ste imeli premalo čet, ali vam je streljivo pošlo?“ Žvižgajoč veselo pesmico, porinil je v cevi svoje puške nove nabôje.

Pedro pa je z ironičnim nasmehom okrog usten pomagal na noge županu, ki se je ravnokar zavedel in se ječé držal za trebušček.

¹⁾ Sleherni bolgarsko dvorišče je radi volkov zavarovano z visokim plotom.

„Če ste imeli take mastne vojščake v svoji armadi“, šalil se je Jules, „potem seveda niste mogli mnogo opraviti; ta vam je menda še smodnik pojedel!“

„To je bila pomoč v pravem času!“ dejal sem jaz in mu segel v roko.

„A kaj se je vendar zgodilo, da se je pričela bitka?“

„Smatrali so me za hudodelca, ali kaj že, in me hoteli zgrabiti; jaz pa se jim nisem pustil!“

„Za hudodelca? — Izvrstno! Haha!“

„A kateri dobri duh vas je poslal semkaj?“

„Dobri duh? Hm! Moja nervoznost . . . no, čuli smo strel, takoj za njim še več drugih, goditi se je moralo nekaj nenavadnega; pol ure je po vašem odhodu tudi že preteklo, a vas še ni bilo nazaj, — tedaj sva s Pedrom ob enem zasedla konja in prepodila razgrajajočo druhal izpred tega lesenega zaboja, smatrajoča, da tičíte vi notri. Veste, to je bil zá-me zopet pošten dan! Malo glavé ljudem prerahljati, to je moje največje veselje.“

„Trenutek pozneje, in bi me morda več ne bili našli živega.“

„Oho!“

„No, dokaz vam je ta Turčin, ki me je že namerjal spraviti na oni svet, in ostali, ki so pridrli v han kakor besne zveri. Da mi nista s Pedrom prihitela na pomoč, jaz sam bi tem divjakom ne bil kos.“

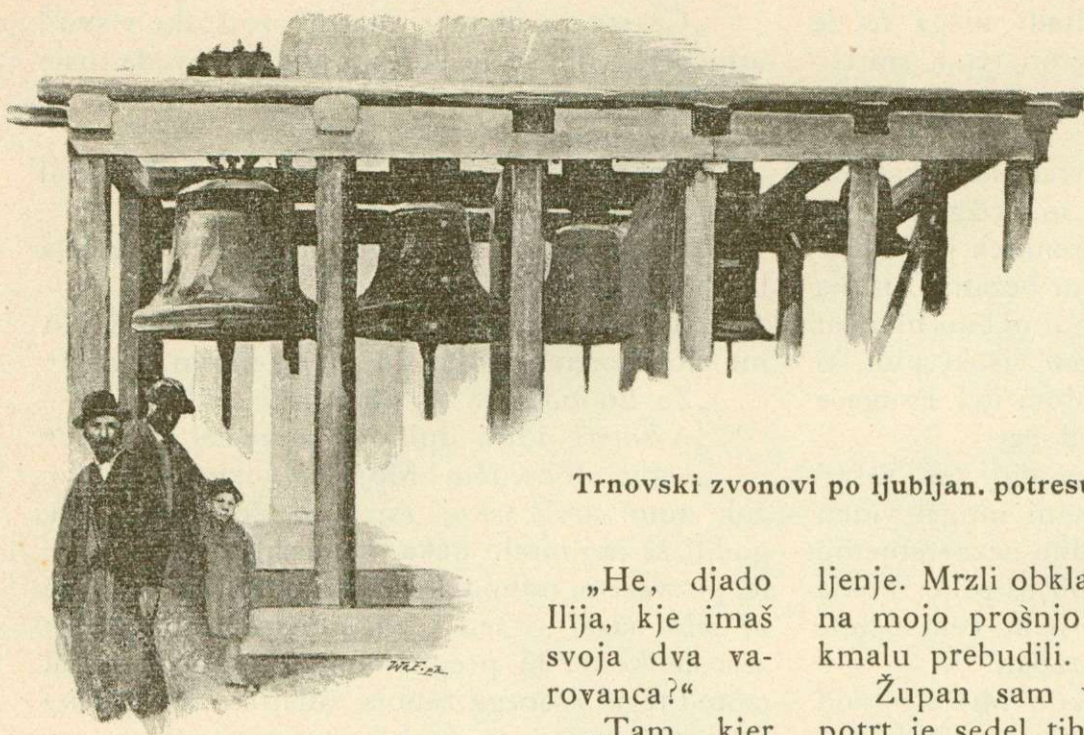
„Saj so bežali, kakor hitro so jih le nesle noge! Ste videli, kako plašno me je pogledal tisti suhi dolgin, ko sem ga sunil med rebra, in jo s puško pod ramo pocedil kakor polit pes na prosto. — In verjemite, zunaj sva imela s Pedrom nesramno malo dela: parkrat sva zarobantila, parkrat ustrelila v zrak, jednega capinčka, ki je najbolj tiščal k vratom in ni hotel slišati, ko sva mu velela ‚begaj‘, naravnost pohodila, dvema s kopiti pretresla možgane, — pa je bila zmaga najina. Bila pa je to takorekoč črna vojska: možje in žené, Bolgarji in Turki, otroci in celó psi in prašiči, — vse vprek. Strašno ste jih morali razljutiti!“

„Meni je ta besnost vsekako neumljiva. Vprašati moram žu — —“

Okno moje je obstalo na širokopleči postavi, ki se je zdajci porinila v han, z nekako silno zadovoljnim obrazom motrila polomljena vrata in na tleh ležečega Turka, katerega sem bil jaz pobil.

„Gospodine! Tako je bilo takrat, ko sem nesel na svojem hrbtu tristo in petdeset kil težko blagajno sto korakov daleč!“

Djado Ilija! Kako je ta prišel semkaj, brez izročeni mu jetnikov? Ali mu nisem bil ukazal, da ju ne sme ni trenutek samih pustiti?

Trnovski zvonovi po ljublj. potresu.

„He, djado Ilija, kje imaš svoja dva varovanca?“

„Tam, kjer si nas ti ostavil.“

Da ne bodeta mogla nikogar privabiti k sebi, sem jima zamašil usta, privezana sta pa tudi tako trdno, da ju ne odtrga nobena sila. Tega pak ne moreš od mene zahtevati, da bi jaz mirno ostal v gozdu, dobro vedoč, da si ti v nevarnosti. Ko sem odpravil svoja nadležna jetnika, sem jo takoj ubral semkaj. Prišel sem sicer, kakor vidim, že prepozno, toda le povej, gospodine, in imenuj mi onega, ki ti je storil kaj žalega: rebra mu tudi sedaj še lahko polomim. Gotovo ni ta-le debelak¹⁾ brez krivde, ker te tako sovražno gleda po strani . . . He, tolsti prašič, kaj se hočeš tu jezno držati? Daj sem svoja rebra!“

Na daleč je razprostrl roki in počasi, kakor medved, stopal proti županu, ki je plaho odskočil.

„Pusti ga, djado Ilija!“ miril sem jaz korenjaka. „S tem poravnam že jaz. A stôri mi drugo uslugo! Glej, zunaj se že zopet zbira množica, ki me je prej napadla, imajoč me za razbojnika; prosim te, stopi venkaj in dopovej jim, kdo in kaj sem —“

„Kaj? Gospodine? Ali prav čujem? Za razbojnika te imajo in radi tega so se te lotili? — Prokleti osli! Jaz jim pokažem, jaz! Taka budala!“

Dobri mož se je od jeze tresel, ko je slišal, kaka krivica se mi je godila, in pesti stiskaje je korakal pred han, kjer sem kmalu zaslišal njegov krepki glas. Vedel sem, da bo svojo stvar opravil dobro, bolje kakor vsak drugi. Množica se še sedaj, ko sta jo bila razpršila moja tovariša, ni utešila, in njih glasno medsebojno besedičenje ter dvomljivi pogledi, s katerimi so zrl v han na nas, so pričali, da še niso bili ugnani. Zlasti

¹⁾ Debeluh.

turško prebivalstvo se je kazalo jako sovražno. Treba je bilo torej, da se je cela zadeva kmalu razjasnila.

Najprej sem tovarišema na kratko vse razložil, kako je bilo, — oba bi bila debelega župana najrajša pretepla, — potem smo vsi trije pregledali nezavestna Turka (jednega je bil podrl Pedro, ko je ravno hotel sprožiti náme); glavi sta imela zeló otekli, sicer pa se ni bilo bati za njiju živ-

ljenje. Mrzli obkladki, katere sta jima navezavali na mojo prošnjo žena in hči županova, so ju kmalu prebudili.

Župan sam ves čas ni govoril besedice; potrt je sedel tiho v kotu in si s komolcema podpiral glavo: brezdvomno ga je bolela. Vendar nismo utegnili čakati, kdaj se mu zopet zljubi odpreti usta, zato sem ga jaz predramil, stopivši k njemu:

„No, kako ti je?“

„Slabo!“ odgovoril je kislo. „Po glavi mi brenči liki roj čebel, in hrbta več ne čutim. Ti si krut momák.“

„Nisem mogel drugače; sicer bi me bili zvezali in vrgli v ječo, ni-li tako?“

„Da.“

„In zakaj?“

„Ker sem mislil, da si — — da si — —“ beseda mu je obtičala v grlu.

„Kaj?“

„Ali me ne boš treščil, če ti povem?“

„Ne. Prej sem storil to v sili!“

„Kesedžija Marko.“

„Tolovaj Marko! Kdo je to?“

„Ali nisi še ničesar čul o njem?“

„Nič! Ime mi je popolnoma neznan.“

„Že več mesecev se klati v naši okolici razbojnik, kateremu ne mine dan, da bi ne napravil kakega zločina. Pravijo, da je doma iz Kavkaza, sin neke kneginjice in preprostega Čerkesa. Mlad je še, jako mlad, kakor ti . . . in le radi nesrečnih rodbinskih razmer tak hudodelec. Oj, to je grozovit človek! Nam Bolgarjem ne stori mnogo žalega, razven da oskrunja naše hčere, toda Turkom je zaprisežen sovražnik. Pobija jih, oropa, onečašča jim haréme, sploh se ne straši nobenega grozodejstva, če se gre za Turka. Lahko si misliš, kako želijo dobiti ga v svojo pest. Neki turški bogataš, kateremu je ubil sina in zapalil jedno hišo, je tudi razpisal tisoč levov na njegovo glavo. A ni ga moči zasačiti. On je kakor duh. Jedva se pokaže, že izgine. Kje prebiva, ne vé nihče. Čudno, da pa

obiskava samo naše selo; drugod ničesar ne znajo o njem. Mi res mnogo trpimo; nihče si ni svest svojega življenja. — Kaka radost nas je tedaj prešinila, ko si prijezdil ti v vas in s svojim drznim vedenjem vzbudil sumnjo, da si ti oni tolovaj —.“

„Vraga, ali sem mu tako podoben?“

„Ne vem. I njega nihče ne pozná. Pravijo pa, da je mlad, da nosi tujo obleko, siv klobuk s širokimi kraji in jezdi vranca . . . vse, kakor ti!“

„Pa zakaj se nisi hotel prepričati iz mojega fermana?“

„Pravijo, da hoče s tem le varati, a mu ni verjeti.“

„Tako. Glej, kako bi bil jaz lahko postal žrtva te nevednosti. Malo, da me niste raztrgali.“

„Tako hudo je bilo?“

„Poglej polomljena vrata svojega hana in ta dva ranjenca. Da mi niso prišli tovariši na pomoč, bilo bi po meni.“

„A mnogo si sam kriv, gospodine!“

„Kako to?“

„Udaril si me, kar si upa samo brezbožen razbojnik.“

„Zakaj si me psoval?“

„Ker sem mislil, da si kesedžija Marko!“

„To je bilo ravno najbolj neumno od tebe. Recimo, da bi bil prijezdil pravi kesedžija

Marko, tedaj bi bil ti s svojimi besedami naravnost provzročil, da bi oni zabrnj konja in zbežal, videč, da si ga spoznal. Če si hotel tolovaja ujeti, tedaj bi ga bil moral prijazno zvabiti v han in se ga ondi polastiti. Vsekako ni bilo tvoje ravnanje prebrisanost. Da ste me pa zajeli, to izvira iz tega, ker jaz nisem bojzljivec in ker nisem vedel, kom me smatrate. A sedaj si uverjen, da jaz nisem kesedžija Marko?“

„Da. Oni nima nič tovarišev, je vedno sam, in tudi sem prepričan, da bi bil on na moje besede zbežal, a me ne udaril.“

„In nisi razžaljen radi udarca?“

„Ne. Sam sem vsega kriv . . . A ne bodi srdit, da sem te tako krivo obsodil; glej, cela vas je menila, da si kesedžija Marko.“

„Je že dobro. Da se je le vse tako srečno izšlo. Sedaj imamo pa pri tebi nekaj drugih opravkov in želj.“

„Oj, le zapovej, vse ti bo streglo, cela vas te bo nosila na rokah; a jaz prvi.“

Možiček je bil pravzaprav dobra, krotka duša in le v svoji zmoti je bil tako hud in brezobziren. Videti je bilo, da se bova ločila najboljša prijatelja. Kar se tiče kesedžije Marka, hotel sem o priliki o njem pozvedeti kaj več.

(Dalje.)

Večer.

Vedno tiše in tiše

Zvonci s planin se glasé,

Somrak ovija hiše,

Mesec spē nad goré.

Mànj in mànj se čimdalje

Loči stvar od stvari,

Zemlja od nočne halje

Črna jednako se zdi.

Kadar se bliža človeku,

Srečnemu tukaj nikjer,

Konec nemirnemu teku,

Hladni življenja večer:

Svoje preišlja izkustvo,

Truden od pota in star;

Časih se loti ga čustvo,

Kot bi ne živel nikdar.

Trnje minulega časa,

Cvetje presnivanih sanj

Zdaj brez bodíc in brez krasa:

Ktere razlike sta zanj —?

Anton Medved.

Klinopisni spominiki in sv. pismo.

(Spisal dr. Fr. Sedej)

(Dalje.)

Že iz navedenih vzgledov čitatelj lahko razvidi, kakšna je bila pisava s klini. Treba pa je zaradi celote in pregleda nekatere stvari povzeti in dodati novih, da se spoznata značaj in sestava klinopisa. Tudi Babilonci so kakor sploh vsi prastari narodi n. pr. Egipčani, Kitajci, stari

Američani, izražali pojme najprej s takoimenovanimi idejogrami, ki z debelimi obrisi predstavljajo podobo kake konkretne stvari ali pa značijo kako abstraktno idejo. Da bi število idejogramov preveč ne narastlo, rabili so Babilonci in Asirci jeden in isti idejogram za značilo več besedij, oziroma pojmov, kateri so si bili

kakorkoli slični, sorodni ali celó jednakozvočni.

Vzglede naj to pojasni: zvezda $\blacktriangleright\blacktriangleleft$ je lahko pomenjala „nebo“ (*šamu*) in „bogá nebes“ (*Anu*), nadalje „boga“ sploh (*ilu*), in ker je Semitom „nebo“ veljalo sploh za pojem „visokega“, rabili so slednjič zvezdo za „visokemu biti“ (*elú*).

Okó \blacktriangleleft je združevalo tele somiselne pomenne: „oko, obraz, videti, pogledati.“ In da je podoba solnca značila ne samo „solnce“, ampak tudi „dan“, „luč“, „svetiti, jasnit se“ in druge podobne si pojmove, je umevno. Takisto je „solza“ pomenjala „jokati, vzdihovati“, itd.¹⁾

Dasi je več ko 400 klinopisnih idejogramov in brezštevilno idejogramskih skupin, vendar taka pisava ni ustrezala svojemu namenu, zakaj idejogrami so se čitali na razne načine in izražali le nedostatno ali celó nič slovniške oblike besed in sestavo stavkov. Zato so začeli rabiti klinopisci one idejograme, ki so značili kak odprti n. pr. (*an, mu*) ali zaprti zlog n. pr. (*nab, rim*) kot znamenja za dotične zloge. Večzložnim besedam pa so kakor paglavci kuščarici odrezali rep ter si prikrojili enozložnico. Tako je dobil idejogram *še'u* (žito) veljavo zloga *še, isu* (les, drvo) se je skrajšal v *is, belu* (gospod) v *be, šakanu* v *ša* itd. Po tem potu se je razvila idejografična pisava v pisavo z zlogi (Silbenschrift). A tako rabljeni idejogrami niso izgubili prvotnega svojega značila, temveč le dobili jedno ali dve več. N. pr. idejogram $\blacktriangleright\blacktriangleleft$ pomenjajoč „boga“ (*ilu*), „nebo“ (*šamu*) se je mimo tega rabil za zlog *an* (skrajšano iz sumerske (:)) besede *ana-b* t. j. bog).

Klinopisci so popolnjujoč svojo neokretno pisavo šli še dalje. Izumili so posebna znamenja za glavne samoglasnike svojega jezika, namreč za *a, i, u*. Poleg tega so uvedli tudi znamenje za samoglasnik *e* ter razločevali dolga in kratka *a* in *u*. A da bi dali vsakemu soglasniku lastna znamenja, kakor Egipčani, in torej svoj jezik pisali s posamnimi črkami, do tega se niso mogli dokopati. Posamne soglasnike so vedno združevali s kakim samoglasnikom. Samoglasnik, tvoreč zloge, pa je lahko spredaj ali zadaj za soglasnikom, zato je rabil vsak soglasnik šest, oziroma osem in celó deset znamenj, da je izraževal proste zloge. N. pr. soglasnik *g* združen s samoglasnikom se piše na šest načinov: *ga, gi, gu, ag, ig, ug*; soglasnik *š* celó na najmanj šest načinov: *šà, šá, še, ši, šù, šú, àš, áš, iš, eš, uš*.

Zaprte zloge so pisali na dvojen način: z jednim znamenjem (idejogramom) ali pa z dvema,

razdelivši zlog na dvoje n. pr. *kar, kir*, ali pa *ka-ar, ki-ir*.

Vrh tega so mešali idejografično in fonetično pisavo kar vprek takó, da je bilo precèj težko razbrati pomen posamnih znamenj. Če je hotel klinopisec začrtati besede: „Mož je vstopil v mojo hišo“ (sumerski: *mulu i - a - mu an - tu*),

mož hiša-moja - on je vstopil

je vzel za prvo besedo (*mulu*) podobo moža, za drugo (*i*) podobo hiše, za zadnjo (*tu*) podobo noge ter izrazil te pojme z idejogrami, ostale zloge v sredini stavka (*a - mu an*) obsegajoče abstraktne pojmove (moj on je) pa je izrazil z znamenji, ki so sčasoma izgubili prvotni pomen idejograma ter se rabili samo kot značilo zlogov. Tako n. pr. je sčasoma podoba „vode“ postala značilo za samoglasnik *a* (moj), „ime“ za zlog *mu* (on), „nebo“ za zlog *an* (je). Potemtakem je sumerski pismouk pisal prej navedeni stavek „mož v hišo mojo je vstopil“ tako-le: „*Mož, hiša — voda — ime nebo — noga*“. Ležeče besede so pisane idejografično, ostale tri pa fonetično z zlogi.¹⁾

Izkratka: Klinopisna znamenja značijo, izvzemši štiri samoglasnike *a, e, i, u*, fonetično zloge in sicer kakikrat celó različne, ideografično pa izražajo pojme, bodisi proste, bodisi zložene ter se pri pisavi tako vežejo, da je treba čitati včasih fonetično, včasih pa ideografično.

Vprašaj me, kako je bilo možno čitati tako zmeto in zmes? Klinopisci sami so spoznali pomanjkljivost te pisave, zato je uvedli takozvane determinative t. j. taka nečitna znamenja, ki naznanjajo čitatelju, h kateri vrsti imen spada beseda, pred katero stojé. Taka kazala stojé pred imeni bogov, moških in ženskih oseb, gorá, vodá, dežel, mest, rodov, kamenov, dreves, orodij itd. Poleg tega so pripenjali idejogramom takozvana fonetična dopolnila (phonetische Complemente) t. j. končnice dotične besede, katero je izražal idejogram. Če je n. pr. poleg idejograma „kralj“ (*šarru*) stala končnica *tu* ali *ti*, je vedel čitatelj, da mu je čitati *šarrutu* ali *šarrati* t. j. kraljevsko dostojanstvo; če pa je istemu ideogramu sledila končnica *ni*, je trebalo čitati *šarrani* to je kralji (pl.).

Izmed 278 klinopisnih znamenj jih je 125, ki značijo ali samo jeden zlog ali pa samo jeden pojem, torej pri teh 125 znamenjih čitatelj ni nikdar v dvomu, kako ima čitati. Tudi so še druga pomagala, katerih tu nočemo navajati, ker ne pišemo asirske slovnice. Klinopis je zares zapleten in pomanjkljiv, kakor sorodno

¹⁾ Glej Fred. Delitzsch, Assyrische Grammatik, Berlin 1889, str. 13 sqq.

¹⁾ Ta vzgled je vzet iz Fritz Hommelove knjige: Geschichte Babiloniens und Assyriens, Berlin, 1885, str. 43.

mu kitajsko in japonsko podobopisje. Ali ako denemo na jedno stran tehtnice vse pomanjkljivosti, na drugo pa mnogovrstne pomočke, ki so čitatelju klinopisa na razpolago, namreč trojezične in paralelne napise, silabarje ali trovrstna besedišča, katera podajajo pomen idejogramom v akadični in asirski izreki, nadalje podobe in slike, ki klinopise pojasnjujejo, kontekst, znanje jezika in zgodovine, naposled še prosto ugibanje, pritrdimo E. Schraderju, piščemu, „da so težkoče pri čitanju klinopisov tretje vrste komaj večje, ko pri razvozlavi feniških, aramajskih ali pa himjaritskih napisov, kateri razlagalca nekaterikrat spravijo v zadrego, ker podajajo njih črke in besede, pisane brez samoglasnikov, mnogovrsten pomen.“¹⁾

Čitatelju se zdi čudno, da značijo asirsko-babilonski idejogrami ne samo kako konkretno ali abstraktno stvar, ampak veljajo še za zloge, ne da bi bila najmanjša zveza med obema značiloma. Zakaj se čita „zvezda“ kot idejogram *ilu* (bog), *šamu* (nebo), fonetično pa *an*? Da so si zvezda, zvezdnato nebo in bog v nekaki zvezi, razumemo, od kod pa prihaja ta popolnoma nesemitski *an*?

Asirijologi z Oppertom na čelu si razlagajo to različno izgovarjanje ali veljavo istega idejograma, meneč, da so Asirci in Babilonci vsprejeli klinopis od tujega, nesorodnega naroda, mongolskega pokolenja, kateri je, nekaj v Kaldeji stanujoč, prvi izumil klinasto pisavo in jo primeril svojemu jeziku. Oppert nazivlje ta turanski narod Sumerce, Fr. Lenormant in Fred. Delitzsch pa Akadce, po dveh imenitnih pokrajinah stare Babilonije, zakaj klinopisci privedajo asirsko-babilonskim kraljem prastari naslov: šar Sumirim u Akadim, t. j. kralj Sumercev in Akadcev. Ta akadski-sumerski narod so našli pastirji Semitje, ko so se v južni Mezopotamiji naselili ter sprejeli od njega prvo kulturo in ž njo tudi klinopis. Gori navedeni idejogram je slul v akadsko-sumerskem jeziku *anna-b*, t. j. bog ter je veljal, če se je

čital fonetično, za zlog *an*, ki ni nič drugega nego začetek besede *ana-b*¹⁾ Ko so pa Babilonci vsprejeli klinopis od Akadcev, je prešel k njim omenjeni idejogram z isto fonetično veljavo, katero je imel pri Akadcih. Z drugo besedo: idejogram zvezda, pomenjajoča „bogá“, je rabil tudi Babiloncem kot zlog *an*. Mimo tega so Babilonci, vsprejemši klinopis, tudi v svojem lastnem jeziku čitali „zvezdo“ kot značilo *nebá* in *bogá*, namreč *šamu*, *ilu*. Po tem potu je dobil omenjeni idejogram pri Babiloncih kar tri pomene, oziroma trojno izreko: *an*, *šamu*, *ilu*.

Nadalje se je prvotno klinopisno znamenje rabilo za izraz ne samo konkretne ampak tudi abstrakne stvari; tudi se je ista stvar lahko nazivljala različno s takozvanimi sinonimi; vse to je dalo povod, da je dobil idejogram več značil in izrek. Tako je učil duhoviti Oppert že l 1863. v I. delu svoje znamenite knjige: „Expédition scientifique en Mésopotamie“, kjer govori o „turanskem postanku klinastega pisma“ in o „uvedbi scitskih besed v asirščino“. O zgodovini tega turanskega naroda pa, žal, ne vemo nič; njegov jezik je le malo poznat. Če smemo verjeti nekritičnemu Frančišku Lenormantu († 1883), so Asirci in Babilonci prepisali fonetično sedemsto akadskih idejogramov, iz katerih se dá za silo spoznati jezik Akadcev ali Sumercev. Potemtakem izumitelj klinopisa niso govorili semitski, ampak neki jezik, ki spada k pripenjalnim jezikom in je soroden mongolskemu, turškemu, finskemu in celo madjarskemu. Kot znamenitost naj navedemo iz Oppertove in Lenormantove knjige le nekaj vzgledov: Idejogram, ki se čita akadski *nap* (luč) je soroden madjarskemu *nap* = dan ali solnce; akadski *pi*, *pil* (uho) = madjarski *fül*; akadski *ši* (oko) = madj. *szem*; akadski *ad*, *adda*, čeremiski *ätjä*, ostjaški *ata*, madj. *atya*, slovensko *otec*; akadski *ha*, *han* (riba), madj. *hal*, mongolski *kal*; akadski *dingir* (bog), turški in mongolski *tagri*; ak. *ut* (solnce), mong. *ud*; ak. *aj* (luna), turški *aj*. (Dalje.)

¹⁾ Eberhard Schrader, Keilinschriften u. Geschichtsforschung, Giessen, 1878, str. 39.

¹⁾ Končni *b*, ki se pripenja besedi *anna*, je najbrž členek, slično kakor v bulgarščini.

Vojsko, najvišja župnija na Kranjskem.

(Krajepisna črtica. — Spisal J. R.)

Na zahodni strani vojvodine Kranjske, že blizu Goriškega, leži globoko v kotlini, od treh strani z visokimi hribi obkroženi, znano rudarsko mesto Idrija. Imenuje se to mesto med

prostim ljudstvom, zlasti pa med Primorci, tudi „Nemška Idrija“, menda zato, da se loči od Idrije pri Bači, kuracije ob Idrijci blizu Svete Lucije, okraja tolmínskega na Primorskem. Iz

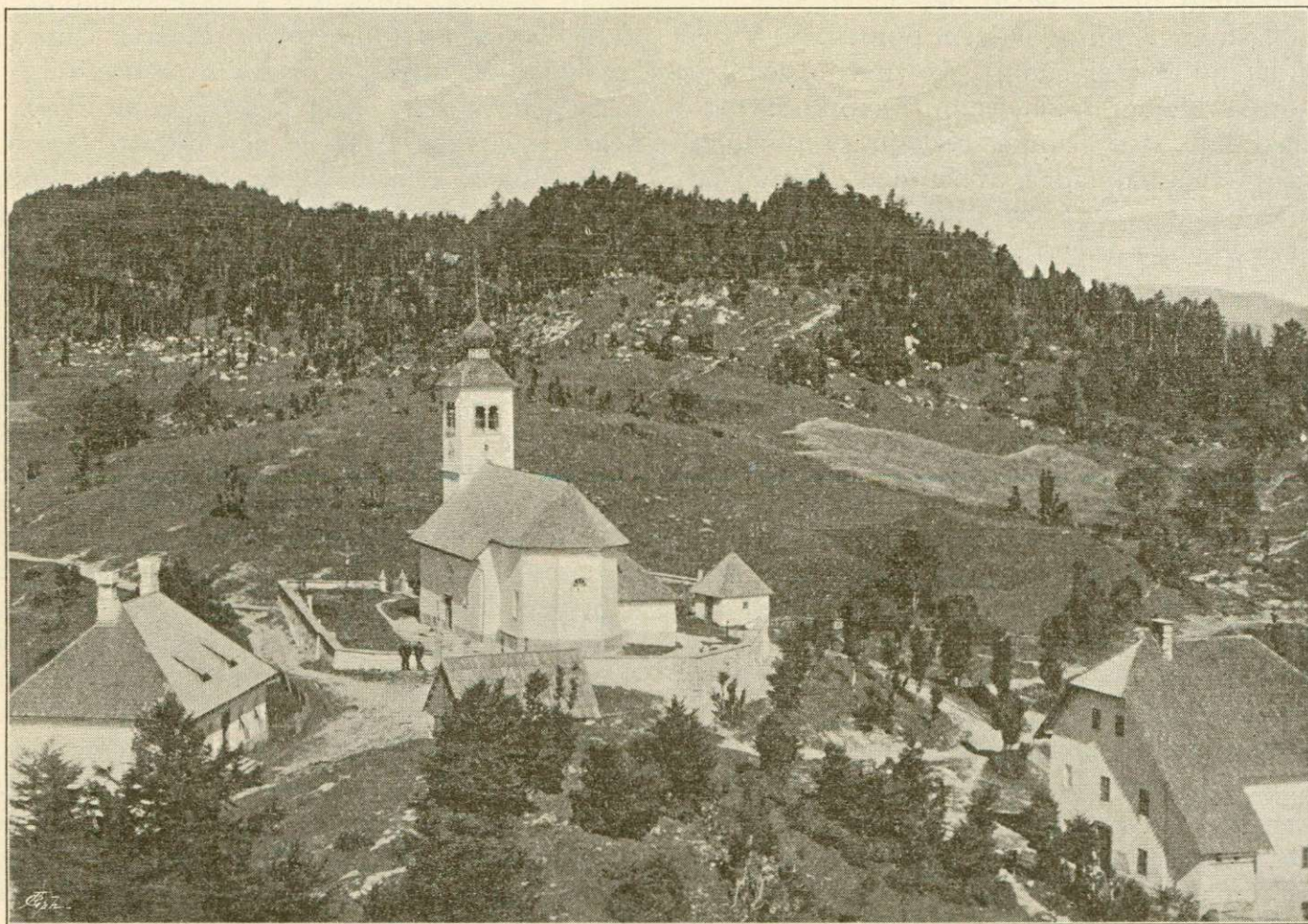
rudarskega mesta Idrije drži proti severo-zahodu še precèj dobra krajna cesta, po kateri se pride po bolj in manj strmih klancih in mnogih ovinkih in po večinoma erarskih gozdih v treh urah pametne hoje na Vojsko. (Cesta iz Idrije do župne cerkve na Vojskem je dolga 11.665 m.)

Ker je „Dom in svet“ podal čitateljem svojim že marsikak krajepis naše mile domovine, naj dovoli nekoliko prostorčka tudi tej-le črtici.

Vojsko je najvišja župnija na Kranjskem — 1090 metrov nad morjem — na skrajni severo-zahodni meji domačega okraja logaškega

in okrajnega sodišča idrijskega in je vsaj po nekoliko visoka ravan. Znamenita je ta župnija razven po visoki legi tudi zato, ker je razdeljena med tri okrajna glavarstva: Logatec, Gorica, Tolmin, in med ravno toliko okrajnih sodišč: Idrijo, Gorico, Tolmin, ter obsega pet občin: Vojsko, Čakalnik, Spodnja Idrija, Gorenja Trebuša, in Prapretno z županstvom na Št. Viški gori na Tolminskem.

Vasi prav za prav v tej župniji nobene ni, četudi ima sto in jedno hišno številko; le kraj Ogalce s sedmerimi hišnimi poslopji bi imel nekaj pravice do tega imena. Drugače stoji hiša

Župnišče.

Župna cerkev sv. Jožefa na Vojskem.

Šola.

(Od vshodne strani.)

bolj ali manj oddaljena od druge hiše, same kmetije s potrebnimi gospodarskimi poslopji. Nahaja se tukaj več krajev, oziroma selišč, kakor: Hom (Holm), Jelenji vrh, Rovtarjev vrh, Mrzla rupa, Revénovše, Škrátovše, Trótovše, Zaklavže, Zarob, Zahom.¹⁾

Južno-vshodno, précej za šolskim poslopjem, se dviga 1129 m visoki, kameniti „Škol“, vrh katerega se jasnega, čistega dné gledalcu odpre veličasten razgled, razpne obširno obzorje, zlasti proti vshodu, kamor ti ob prav čistem zraku

¹⁾ T. j. Revénovišče, Škratovišče, Trotovišče, Zaklavža, Zarob, Zaholm. Uredn.

splava oko čez vso Kranjsko, tje doli do gore Kuma, stoječe ob kranjsko-štajerski meji. Razume se, da se cerkev in kapelica na imenovani gori razločujeta le z dobrim daljnogledom. Proti severo-vshodu se belijo kamniške planine; dalje proti severu zožuje obzor gorenjsko, oziroma loško višavje s Karavankami in triglavskim gorovjem od zadaj, izmed katerega kipi visoko proti nebu velikan Triglav. Proti jugu pa je razgled bolj omejen. Od sivega, mnogovrhovatega Nanosa ti sega pogled še do Rakeka — kolodvor in železnica se dobro ločita — proti Cerknici. Ves razgled proti Goriški in do bla-

Črnogorka.

žene doline vipavske (tukajšnje ljudstvo ji pravi: dežela) pa zapira, kakor pravi nebodigatreba „Goljak“, zaslanjajoč mejo med Kranjsko in Goriško ter ob jednom tudi razgled proti zapadu. Vse to dolgo gorovje proti jugozapadu imenuje tukajšnje ljudstvo „Govce“. ¹⁾ (N. pr.: Pojdem čez Govce v deželo.) To je bil torej razgled raz „Škol“. — A tudi 1147 m visoki Jelenjivrh, stoječ prav ob meji primorski, pol ure od cerkve, podaje obiskovalcu prav lep in obširen razgled na Primorsko, zlasti na tolminsko stran in na Karnske planine. Daleč tam gori v kotu, v sinji daljavi, na skrajnem severo-zapadnem koncu Koroške, ob tirolsko-solnograški meji, se pokaže prav čistega in jasnega jutra bajè celó Veliki Zvonár.

Umevno je, da na taki višavi večje vode ni. Pač pa izvirajo v tukajšnji župniji in občini trije potoki. V južnem vznožju občinskem — v Mrzli rupi — izvira Idrijca izpod „Slemena“. Pohleven potoček pride po kratkem teku v erarski svet. Tu, nizko v soteski, stojé mogočne klavže ²⁾ (zatvornica), skozi katere erarski drvarji plavijo erarska drva v Idrijo, kar se pa zgodi le po močnem deževju, ko pohlevni potoček Idrijca zadostno naraste, da napravljena drva, drajlovnike ali hlode požene skozi „klavže“ kot slamnate bilke, tirajoč jih po skalnati strugi s seboj proti Idriji. — Nekoliko više, bolj proti zahodu, a izpod istega hriba, izvira v „Suhi grapi“ potok Trebušica, tekoč na nasprotno — severno — stran ob zapadni

meji skozi občino in kuracijo Gor. Trebuša, med potoma goneč par mlinov in žag, izlivajoč se po veliko krajšem potu v Spodnji Trebuši (Hotenji) v Idrijco, s katero sta si pri izvirku bili tako rekoč sosedi. — Nekako v sredi med Gor. in Sp. Trebušo (na Primorskem) se izteka v imenovano Trebušico potok Gačnik, izvirajoč na severni strani tukajšnje občine in med potoma jednak posel opravljajoč.

Studencev je sicer več v župniji, a ker je marsikateri vsled daljave ali druge neprilichnosti neporaben, jih je le premalo, da bi zadostovali raztresenim župljanom; zato ima marsikateri kmet svoj vodnjak (kapnico). Omenim naj le dveh studencev v obližju župne cerkve. Oba izvirata ob vznožju spredaj imenovanega „Škola“; jeden proti severni, drugi proti južni strani: oba dajeta svežo, zdravo, pitno vodo in ne usahneti nikoli; oba od svojega izvira tečeta le malo, malo časa, le nekaj minut po zemeljskem površju in že se vrneti, prišedši po kratki stružici vsak do svojega požiralnika, zopet v zemljo nazaj, da privreta iz nje drugič na dan, in sicer južni doli pri že imenovanih klavžah, iztekajoč se v Idrijco, ki je tu še potoček, severni pa prišumi nekako v sredi severnega vznožja občinskega iz skalnate votline pod imenom „črni studenec“ zopet na svetlo, pridružujé se niže v grapi potoku „Kanomljici“, ki se v Spodnji Idriji izliva v isto Idrijco, ki pa je tu že precejšna reka, in ki se blizu sv. Lucije na Tolminskem izteka v Sočo. Razvodja tedaj na Vojskem ni.

Da se nahajajo v tukajšnji višavi podzemeljska jezera, smelo bi se sklepati razven iz splošnega ljudskega mnenja tudi iz tega, da vsled deževja ali snega nastale vode poniknejo v zemljo, ker nimajo drugega odtoka. Prej imenovani „črni studenec“ sam je nekako podzemeljsko jezero v minijaturi. Tudi brezdna, starejša in na novo se napravljajoča po ravnosti, razlaga si tukajšnje ljudstvo, trdeč: „da je voda spodaj.“

Podnebje je legi primerno. Pomladi prav za prav ne poznamo tukaj. Poletu ni posebne vročine, zato je ob tem času prav prijetno na Vojskem. A zima, ta je dolga, — traja navadno do sedem mesecev — in nas običajno založi tudi dobro s snegom, po zametih tudi nad tri metre na debelo. Res, prava „Kranjska Sibirija“! Vendar pritisne mraz malokdaj do —16° R.

Ozračje je čvrsto in zdravo, a malokdaj popolnoma mirno, brez sapice. Kadar pa vzrogovili burja — in to zlasti po zimi — da ječé pod njo gozdna drevesa, in buči in tuli okrog hišnih voglov, da vse šklepeta, kar ni trdnega in pribitega, in ti skozi dvojna zaprta okna sili

¹⁾ T. j. Golce, ker so goli. — Uredn.

²⁾ Zidane za Marije Terezije okrog l. 1770.

v sobo in ako še mède zraven, — tedaj seveda je človek vesel, da sme biti pod streho v topli sobi, živo pomilujoč slehernega, ki je zunaj na poti.

Razven debele in dolge zime imamo tu še drugo neprijetnost, ki nam jeseni in pozimi dostikrat že prav preseda: to je tista siva in gosta megla, ki bi se dala skoro rezati na kose, v kateri vidiš komaj par korakov pred seboj. Celó marsikaterega domačina je že zavêdla ta gosta megla, da je, hodeč po najbolj znani okolici, zašel na nasprotno stran, in je imel opraviti, predno se je zavedel, kje je. — Obratno pa tudi večkrat, — ko imamo tu najlepši solnčni dan — ta gosta megla leži po

Črnogorec.

dolinah in nižavah jednako sivemu morju, iz katerega kipé vrhovi višjih gorá (n. pr. Sveti Trije Kralji) kot večji in manjši otoki.

Četrtno ure pred cerkvijo, na ‚Trohovi ravni‘, se pojavljajo zlasti že pozno v jeseni posebni zračni toki: sedaj jesensko hladni, sedaj prijetno gorki, kakor o poletnih večerih, in to kar nenadoma, neposredno, kakor bi stopil iz mrzle veže v toplo sobo, ali obratno.

Kako pa so se ljudje naselili na tako visokem kraju in kako je nastala tukajšnja župnija, oziroma tukajšnja cerkev, nam pové deloma ustno izročilo, deloma zvemo iz zgodovinskih virov. — Pred kakimi tristo leti so gonili Benečani na ‚Hudo polje‘ (v Govcih) in

sem gori ‚v planino‘ (od tod tudi ime kmetiji pri cerkvi: ‚Planina‘) živino past in so imeli tukaj svoj ‚stan‘. Imenovali so se ‚stanarji‘. — Sled takega ‚stána‘ se nahaja še dandanes kmalu za cerkvijo na zahodni strani. Na zimo so gonili živino nazaj na Beneško; nekaj teh stanarjev pa je ostalo tukaj ter začelo obdelovati zemljo. Ti so bili prvi tukajšnji naselniki. Tedaj je bila Spodnja Idrija ali Fara¹⁾ še podružnica (kapelanija) Št. Viške gore v dekaniji goriški in gotovo ni bilo tedaj pri Fari še pokopališča, ker bi se drugače ne dalo razlagati, zakaj so od tukaj nosili mrličé pokopavat celó tje doli v Vuče pri Tolminu — (dobrih pet ur hodá od tukaj), — in pozneje k sv. Luciji ob Idrijci, kakor za trdno povedó tukajšnji stari resnicoljubni ljudje.

Pripovedka govori, da so tačasni tukajšnji stanovniki večkrat videli neko podnebno, od Fara prihajajočo in tukaj obstajajočo svetlobo, ‚svetinje‘, ki je bila bajè povod zidanju tukajšnje cerkve. Tudi pravijo, da sta se dva tukajšnja soseda P. in Š. poganjala, na čegavem svetu naj bi se zidala cerkev; prvi kakor drugi bi jo bil rad imel na svojem zemljišču.²⁾ Odločilo se je za P.-ovo posestvo.

Dodelana je bila cerkev leta 1669., katera letnica je vdolbljena na kamenitem podboju notranjih zakristijskih vrat, pri vhodu v prezbitarij — a oboka še ni imela. Napravili so ga pozneje, t. j. l. 1768. Ljudje so nosili za cerkveni obok kamen ‚lahkovec‘ iz kanomeljske grape ‚Košenije‘ in tudi sosedje Kanomeljci so ga pomagali nositi in sicer prostovoljno, zlasti ob nedeljah, dohajaje sem gori k sveti maši.

Cerkve je primeroma majhna in jako vlažna. Ima tri altarje, veliki: sv. Jožefa (popolnoma prenovljen leta 1887.) in stranska: Marijin in sv. Jakopa ap. (oba nova l. 1891.). Vse pa se je napravilo s prostovoljnimi doneski domačih župljanov. Zvonovi so tudi trije in imajo ista imena, kakor oltarji. Večja dva sta bila ulita l. 1738.³⁾, mali pridružil se jima je šele l. 1863.⁴⁾ Vsi trije tehtajo približno 1500 kilogramov.

Do l. 1750. je bila tukajšnja cerkev sv. Jožefa spodnejdrijska, ali kakor tukaj govoré: ‚prifarska‘ podružnica. Takrat je pripadala Idrija, Spodnja Idrija, torej tudi Vojsko v cerkvenem obziru pod oglejski patrijarhat, pozneje pod nadškofijo goriško, iz katere so se ločile imenovane cerkve l. 1792. ter se pridružile istega

¹⁾ Župnija je postala Spodnja Idrija krog leta 1580. Catal. Cleri.

²⁾ Dandanes bi se bržkone godilo ravno nasprotno. Tempora mutantur . . .

³⁾ Opus Josephi Samassa.

⁴⁾ Opus Antonii Samassa.

leta škofiji ljubljanski.¹⁾ — Na opetovano prošnjo tukajšnjih občanov in s posredovanjem čast. gospoda Janeza Buratellija, tedanjega župnika spodnjeidrijskega, bila je slednjič tukaj ustanovljena ekspozitura²⁾, kjer je beneficij ali nadarbino ustanovil Herman, grof Celjski³⁾, od katere ustanove pa v tukajšnjem arhivu ni najti nikakega sledú.

Dotična pogodba vršila se je dné 19. listopada l. 1749. v župnišču pri Fari. Na podlagi imenovane pogodbe je bila izdana 22. grudna istega leta določba (definitio), več točk obsegajoča, v kateri se zlasti določujejo dolžnosti in pravice mašnika (capellani curati) za Vojsko.⁴⁾

L. 1807. je postala ekspozitura Vojsko krajna (lokalna) kapelanija⁵⁾, v novešem času — pred kakimi dvajsetimi leti — je postala prejšnja tukajšnja lokalija samostojna župnija.

Sedanje župnišče je bilo zidano⁶⁾ okrog l. 1843. na istem mestu, kjer je poprej stala prva, še precej manjša in večinoma lesena kapelanska hišica.

Tukaj pastirujočih duhovnikov je bilo — kakor razvidno iz matičnih knjig — doslej 23. Prvi krst je v tukajšnje matice vpisal Janez

¹⁾ Catal. Cl.

²⁾ Župni arhiv hrani dotično ustanovno pismo: „Erectio canca capellaniae curatae Voiskae“, s podpisom: Tulmini, die 15. Januarij 1750. Andreas Foramiti, cancus et Archidiac. Franciscus Locatelli de Gibilini Pub. Autate Pontificia Not.“ et cancellarius Archidiaconalis. Uvažujé tukajšnje krajne razmere pravi pismo: „... obsecundantes etiam enixum desiderium Admodum Reverendi Joannis Buratelli Parochi Idriae Inferioris qui... Nobis... exposuit, ob nimiam distantiam, quae est itineris trium horarum ab Ecclesia Parochiali usque ad Communitatem Voiskae, in qua quadringentae animae circiter numerantur, et ob vias valde praeruptas, arduas, ac difficiles, praesertim in hyeme, velut tunc copiosis nivibus refertas, non solum expediens, ac utile, sed prorsus necessarium esse, ut apud dictam Ecclesiam s. Josephi... aliquis sacerdos continuum faciat residentiam cum onere curam animarum exercendi...“

³⁾ Beneficium ibidem erectum est ab Hermanno, Comite Celejensi. Catal. Cl.

⁴⁾ Prva točka slove: Ergo omnes, et singulas obligationes a Communitate Voiskae ut supra assumptas, perpetuis futuris temporibus observandas, a Nobis approbatas, et acceptatas, concedimus, ut in Ecclesia s. Josephi et Wolfgangi Voiskae nunc ac semper conservari possint: Ssum Eucharistiae Sacramentum, Fons Baptismalis, et Sacra Olea, apud eandemque Ecclesiam continuam habeat residentiam aliquis sacerdos, per Ordinarium pro animarum cura approbatus, et a Parocho Idriae Inferioris tanquam Cooperator deputandus, seu constituendus, qui ab ipsa residentia, etiam relicto substituto, nec per biduum sine praevio consensu eiusdem Parochi, nec ultra octiduum sine Nostra licentia abesse praesumat.

⁵⁾ Capellania localis. Cat. Cl.

⁶⁾ Zidal ga je dné 11. vel. srpana 1848. l. tukaj umrlí g. Marka Streu; pokopat ga je prišel tedanji dekan idrijski, g. Anton Kos.

Peršé dné 13. kimovca l. 1787.; prvo poroko Blaž Božič, dné 24. prosinca, l. 1791., in prvega mrliča v tukajšnjo mrliško knjigo Andrej Skočir dné 9. mal. srpana l. 1793. — Da je tukajšnja matica v svojem začetku pomanjkljiva, je vzrok ta, da so se dotični zapiski pošiljali k ‚materi Fari‘, kjer so se vpisovali.

Tu imamo tudi jednorazredno ljudsko šolo, v katero je bilo letos za vsakdanji pouk vpisanih 117 otrok, za ponavljalno šolo pa 32. V novo zidanem, s potrebno šolsko opravo preskrbljenem šolskem poslopju se je otvorila šola 19. kimovca leta 1881., ter se je istega dné v navzočnosti g. J. Mahkot-a, tedanjega c. kr. okr. glavarja logaškega, volil tudi prvi tukajšnji krajni šolski svet.

Učiteljevala sta do leta 1888. na tukajšnji

‚visoki‘ šoli: g. Karol Weber, ki pa je v novi podeljeni mu učiteljski službi v Pirničah, kamor se je od tu preselil že nevarno bolan, dve leti pozneje umrl, star komaj 29 let; — in vzorni gosp. Mihael Kabaj, sedaj nadučitelj v Hotederšici, ki je kot vesten učitelj vedno še tudi tukaj v dobrem spominu. Od 25. vel. travna leta 1888. pa oskrbuje šolski pouk na tukajšnji šoli sedanji in prvi tukajšnji župnik.¹⁾

Črnogorec iznad Kotora.

Zemljiško površje občine Vojskega obsega 3605 hektarov, 22 arov, 16 □ m; toda komaj

¹⁾ Leta 1838. bila je na Vojskem prva „nova maša“. Pel jo je na „žegnansko nedeljo“ tukajšnji domačin, trdnega posestnika sin, „Bendétov gospod“, Jožef Podobnik. Tisto nedeljo je padlo „tri pedi snega“. (Pastiroval je bajé zadnja svoja leta na Dolenjskem in doli tudi umrl.) — Leta 1857. je pel tukaj novo mašo „Blažkov gospod“, Janez Likar, službujoč potem v goriški nadškofiji. Vsled bolehnosti umirovljen, živel je zadnji dve leti tukaj na svojem domu, kjer je tudi umrl dné 18. grudna l. 1877. Tretjič se je obhajala nova maša na Vojskem l. 1863.; daroval jo je „Stržnikarjev gospod“, Janez Rejec, tudi v goriški nadškofiji pastirujoč. Kot vikar pri sv. Tomažu je poročil v tukajšnji cerkvi dné 6. svečana leta 1871. svoje tri brate — ženine: Antona, Franceta in Jožefa. Devet let pozneje je umrl kot vikar v Doberdobo na Goriškem. (Njegova mati pa še živi in prihaja skoraj sleherno nedeljo in praznik na Vojsko k sv. maši, 85 letna ženica, — poldrugo uro hodá!) Zadnji novomašnik - Vojskar,

če je tretjina obdelane zemlje z všteti senožetmi, vse drugo so pašniki in gozdovi. Zaradi visoke lege in dolge zime je tu le jedna setev in jedna žetev, tedaj le jeden pridelek. Iz istega vzroka tudi sadje ne uspeva tukaj; le tu pa tam naletiš na kako tepko ali črešnjevo drevo. „Kuha“, t. j. krompir in repa, se po navadi obnese dobro, a treba ji je tudi dobro pognojiti. — Glavni vir prebivalstva gmotnemu stanju, ki se v kljub tej visoki legi in dolgih zim povprečno sme imenovati še dosti ugodno, je živinoreja. Malone vsak gostač ima svojo kravico, za katero dobiva potrebne krme od svojega gospodarja proti primerni, deloma precej visoki odškodnini. In sleherni teden skozi vse leto, tudi po zimi, ako je le količkaj mogoče, prihaja deset do petnajst Gorjanov in Gorjank¹⁾ na Vojsko po sirovo maslo, plačujejo je do 70 kr. kilo, odnašajo čez „Govce“ in potem razpečavajo v Trstu. Nekateri občani trgujejo z različnim blagom, potrebnim zlasti za vsakdanji živež: moko, turščico in drugo drobnarijo, pa tudi z železom in z lesom. Drugi si z vožnjo erarskega lesa prislužijo lepih novcev. Izmed gostačev si nekateri, posebno v dolgem zimskem času, služijo vsakdanjega kruha, izdelujoč žeblice in podkovice, drugi zopet imajo gotov zaslužek kot erarski gozdni delavci ali najemniki. — Kar pa je ženskega spola, ti pa mlado in staro, izvzemši le kako kmetiško gospodinjo, „splaz“²⁾ od kraja vse „klekla“, t. j. izdeluje čipke, za katere se potegne v Idriji marsikatera krona. Le redko kje se v tukajšnji župniji še najde kaka predica, ki pa je ob enem tudi že stara ženica. Mlajši ženski rod skoraj ne zna več tega včasih tako čislane kmetiškega dela.

Gostilnic je sicer v tukajšnji župniji pet, a vendar nobene žganjarije, kar omenjam pohvalno.

Posebnih običajev, šeg in navad med tukajšnjim ljudstvom ni. — Pač pa se mi zdi vredno omeniti dveh lokalizmov, ki sta sicer prav za prav doma pri sosednih Trebušarjih, a ker isti pogosto občujejo z Vojskarji, je prav verjetno, da sta se zanesla tudi v tukajšnjo, sicer precèj čistejšo in pravilnejšo govorico. Sta pa: 1. že ravnokar vpleteni prislov splaz s pomenom:

bil je l. 1868. g. Janez Lapajne, „Škratovcev gospod“, ki pa je imel primicijo v Ljubljani in je umrl kot župnik v Studencu, dekanije leskovške na Dolenjskem, 21. velikega travna l. 1887. — Izmed odličnjakov posvetnega stanú omenjam tukajšnjega rojaka gosp. Ivana Vončino, I. magistratnega svetovalca v Ljubljani.

¹⁾ Iz župnije Angelske Gore.

²⁾ Lokalizem, pomeni: sploh, večinoma.

skoraj, sploh, večinoma, zelo vse; n. pr.: Pri nas smo splaz vse že pospravili (. . . večinoma, zelo vse . . .); ali: do Č. je splaz dve uri hoda (. . . skoraj, zelo dve uri) in 2. pridevnik priden v prečudnem pomenu: velik, lepo odrastel, čvrst, rejen; n. pr. Kako je ratal ta otrok priden = kako je postal velik, čvrst, kako je vzrastel; ali: Pa imaš res pridno kravo = . . . lepo rejeno; pridnega konja, = velikega itd. Za besedo priden v pravilnem in pravem pomenu (fleissig) jim služi „brdek“, n. pr.: Le brdek bodi! (Bodi priden). Ali si kaj brdek v šoli?

Kar se tiče imena „Vojsko“, je pa menda ni lastne besede, da bi se tako različno pisala in tudi izgovarjala, kakor ta. Piše se: Woiska, Vojska, Vajsko, Vojské, Voisko in pravilno: Vojsko. Razlagajo to ime nekateri iz besede „vojska“ (boj, bitka), drugi je izvajajo iz „visoko“. Da imajo poslednji za svojo razlago neovržno resnico, je jasno; zakaj *o* go *m* je že prav čedna visočina! — Pa tudi prejšnja razlaga ni kar tako brez vsakotere podlage. Prav verjetno je, da je za časa benečanske vojske bila tu ob meji kaka „praska“, ali bitka. V spredaj imenovani Mrzli rupi zazna se še sedaj lahko sled precèj dolgega okopa ali nasipa, in stari tukajšnji možje trdijo, da „one šance“ v Mrzli rupi niso iz francoske vojske, ampak iz benečanske. Našle so se tudi svinčenke, ko so kopali njivo. Pičlo četrtinko ure na griču, po katerem drži pot na Vojsko, nasipu nasproti, bil je „tabor“; od tod: Tabrovše (Tabrovec), kakor se imenuje sedanje selišče na onem mestu, in „Šturmovce“ (Šturmovec), selišče na vzhodni strani občinski, katero pa spada že pod prifarsko občino in župnijo.

Tukajšnje ljudstvo je povsem pošteno, delavno, za čuda olikano, bistrega uma in dobrega srca. Izjeme so le redke. Vojskarji so pri vseh sosedih, bližnjih in daljnih, na dobrem glasu. Četudi ne živé potratno, vendar živé zadovoljno. Gotovo imajo slabša zemljišča kakor oni Dolenjci in Notranjci, ki silijo v Ameriko, a imajo več zmernosti, potrpežljivosti, vstrajnosti in pobožnosti. Lepo je videti ob nedeljah in praznikih v cerkvi tudi osivele može in priletne ženice moleče iz molitvenih knjižic. Družba svetega Mohora šteje letos v naši župniji sedemdeset udov, zastopani so tu zelo vsi priporočila vredni perijodični slovenski časopisi in tudi naš „Dom in svet“ prihaja sem gori v šesterih izvodih.

Dal Bog, da bi kužni zrak ne dosegel naših višav, da bi nikdar ne okužil najvišje župnije na Kranjskem!

Pogovar

Od pijače, inu ventočejna tega Vina

med enim G: Fajmoštram, inu med šterjim Farmanim, katerih imena so tukej le izmislene.

(Dalje.)

Fajmašter. Moj Lenard! preveč do kraja tuoje usta odpyraš; tamkej biv ti dovžan otroka inu dèklo svariti; inu Očetu povedati, tukej pak movčati. Zdej jest še naprei brati očem, koku prazni so te uržahi, s katirim se Wirthji krivični izgovarjajo, inu za nedoužne štejejo. Oni pravjo 1. Dober je dinar, kir se doby. Odgovor: dober je dinar, to je: raunu tulkain velà, dobi ti en goldinar ali za gnoj? ali za Vosik? goldinar za predane gnoj, inu za predane Vosik ima ussellej le LX kreicerju; sicer pak se more gledat, ali se dinar doby po pravici? ali po krivici? en krivične dinar ni dober; zatu opominuje ta modre Syrach: Nikar se ti skerbnu napomuji za krivičnu blagu, zakaj na dan te bridkust, inu tega mašuvajna (na sodne dan) nabode letu tebi neč nucalu. (*Eccli 5, 10.*) 2. Oni pravjo: nas drugi golfajo, katirim vupamo, pokaj be mi druge golfati nasmeli? Odgovor: keb en tat tvojmu Sosedu kojna ukradov, ali Sosed potem žihru tvojga kojna tebi ukrade? ti praviš: ne žihru, ne; zakaj on be meni krivica naredov, inu be tatvina dopernesov, tatje pak nabodo nebeškega Kraylestva possessedli: nej grede tatu jiskati on, če ga nanajde, more pak sam krivico terpeti, ne pak meni taisto dellati. Toku se tudi z Wirthami gody: golfati, škodovati druge nasmejo, temuč nej jišejo taiste, od katerih so bli ony golfani: inu zanaprej če se nočjo prepoznú kesati, nej gledajo bistrú, komu je kej vupati. 3. Oni pravijo, kader šlišjo, de vina tem že trunčenim nimajo dajati: Zatu imamú vinu, de ga ventočimo. Odgovor: pak trunčenim, inu pijancam se nasme več ventočiti; tudi Apothekar ima Strup za predajati, pak temu, od kateriga vè, deb ga k svoj, ali svojga bližnega Škodi nucov, nasme Strupa pod zgublejnam svoje duše predati: raunu toku te Ludje, katiri že Vina zadost imajo, če taistu še v se ulivajo, se upijanejo, inu vinu k svoj veliki Škodi nucajo; tedei Wirthji takšnim cehovcam nasmejo več vina pod zgublejnam svoje duše ventočiti, kir oni bli Uržah neh smertneh grehu te pijanost njih pivcu, koker Apothekar skuz predane Strup biv kriv nad Smertjo tega človeka, katirimu blu zaüdanu. 4. Če jest Vina pijancam nadam, pravijo, ga pak moj Sosod da. Odgovor: če ga Sosod da, pak on grešy, inu ne ti: aku pak

ti Vinu tem pijancam gornošeš zavolo enga dobičika meihnega; spomni na bessede Evangelске: kaj nuca človeku, keb cel Sveit zadobov, pak svojo dušo zgubov. 5. Trunčeni siljo nas, mi njem moremo vina še dati. Odgovor: Sylà teh trunčeneh med nam ni nikjer takšna, kateri be ti pametnu zuperstati namogov; koker hitru pak ti tem pijancam lohko zuperstojiš, že ni več Sylà; Zategavolo koker malu be ti enga norca wogov, kater od tebe imeti oče eno baklo, deb on en cimper zažgav: toku malu smeš ti te pijance ušlišati, kader oni že vineni še za vinu syljo; zakaj G: Bogu moremo mi bel pokorni biti, koker Ludèm: ja druge dan oni sami še hvala tebi zatu dali bodo. 6. Oni pravijo: nej en pivc govory, inu della, kar oče, pokaj ga očem jest svariti; sej bo ussak od sebe rajtinga enkrat dav. Odgovor: kajpak de! Zatu bo tudi ussakateri rajtinga dati mogov, ali je lubezen izkazov pruti svojmu bližnemu? ali pak ne? Aku boš ti na prut peršov (je Božja Zapovd) enimu vollu tvoiga Sovražnika, ali Oslu, tedei tudi kojnu, katire se je zgubov, pelli njega k svojmu Gospodarju nazaj! Aku boš ti vidov eno Živino tega, kater tebe sovrazy, pod tovorram ležati, nikar memú napojdi, temuč jo z nim goriuzigni (*Exod: 23, 4 & 5.*) Kulkain več tebe Lubezen zaveže, kader Človek zajide, njega nazaj prut svojmu Očetu nebeškimu zaverniti? K temu S: Paul opominuje, rekoč: lubeznivi bratji! če kdu naprevidenu v eno pregreho pade, toku podvüčite vi, katiri ste popolnomi, takšnega s krotkustjo. (*Galat: 6.*) Inu takšnu svarjene pomaga veliku; kdurkuli enga grešnika, zagviša S: Jakob Apostel, spreobrne od njega krive pote, ta bo njega duši od Smerte pomagov, inu pokrov veliku grehu. (*Jacobi 5.*) 7. Ony pravijo: če takšne svarim, bodo na me jezni, inu nabodo nigdar več k meni v Oštarija peršli. Odgovor: Al je bulši Ludji za perjatle imeti, inu Boga za Sovražnika? ali Ludji za Sovražnike, inu Boga za perjatla? Apostel Paul od sebe govory: keb jest še Ludjem dapadov, be jest Kristusove služabnick nabiv. (*Ad Gal. 1, 10.*) Inu če lih takšni grešni človek k tebi v tobirna več napride, kaj je tebi toku za lubu, koker tvoje Oku: ali roka? ali noga? ja keb lih on tebi toku nucne, toko perjetne biv, koker to Oku; tebi vender je

bulši, de brez njega gredeš v večnu Žiulejne, koker deb ti zavol njega veržen biv v peč tega Ogna.

Micha. Veliku zamerkuvajna je od Wirthu, pak je usse res; če se per enih toku nagody, pak se per temu drugimu, inu tretjimu.

Mathia. Tok be pak bulši za me blu, deb nigdar tobernati nabiv začev.

Fajmašter. Te besede usake namore zapopasti, ampak le une človek, katerimu od zgorej dol od Očeta te Luče je danu.

Lenard. G: Oča! se je pak res preveč tobirni; pred osmem leitami, kader oni so k nam peršli, v celli Farri so komej try Oštarije ble, zdej pak se usellej zmotem, kader jest jeh išteti očem.

Mathia. Če nabom tobernov, koku bom pa živu?

Lenard. Pak k meni pridi za ksella! koku pak jest živim?

Fajmašter. Movči Lenard na to! inu Mathia! ti mene pošlušaj! Tobernati samu na seb ni pregrešnu, ampak, kjer toberne, ali Oštarije so potrebne, je še hvale urednu, kir potrebnim, inu tudi popotnim Ludem se postreže; pač pa, koker sim poprej doli brav, je groznu navarnu, koker en kupec po spričuvajnu S. Pisma se bo težku pred krivico varvov, inu en Barantavc (kater na drobnu predaja) nabo v svojeh besedah pred grehmi obvarvan (*Eccli. 26, 28.*): še težiši se varjejo Wirthje pred grehmi; zakaj oni lohku veliku fallè čez Pravica, še več čez dovžnost svojga, inu tud sledniga Kristjana stanu, inu toku v svoje, inu ptuje pregrehe z zapertemi očmy, inu s smeham padajo. Zraven tega tudi G: Bug takšne Wirthje s svojo gnado napodpyra, katiri le svojo lestno Lubezen za cil, inu konc per tobirni imajo: Za takšne blu veliku buljši za njuh časna, inu večna Sreča, keb oni svoje kmetije, ali antverha se bel deržali, inu kej nucniga dellali: keb oni še za hlapice v Šlužbah stalli, inu per temu bi se Boga wali; toku be ta Žegen Božje čez njuh, glih, koker čez Tobiasova hiša, peršov, kar je Tobias Oča še poprej svojga Syna zaguišuvov: nikar se nawoj moj Syn; mi scer enu ubogu živlejne pellemo, pak bomo veliku dobrega imeli, če mi se bomo Boga wali, usse grehe se varvali, inu dobru sturilli. (*Tob: 4, 23.*)

IV. Postava.

Mittelni, inu Viže od pijanost odstopiti, inu taiste se varvati.

Mica. Kaj bodo nas še s Konfehtam trahitali: Kostan je groznu lep, inu dèbu: kej so ga še dobili? sej per nas ga ni dobiti.

Fajmašter. V čerej ga je meni za vezilu Jerny pernesov.

Mica. Mi smo pač grobijani; Oni še nas tok gostujejo, pak nobeden iz nas ni tok pametne, deb biv njem kej pernesov.

Micha. Jest še imam prov lepe jabuka, kmalu jutri jeh more dekle pernesti.

Fajmašter. Meni bo lubši, če vi te mittelne pijanost se varvati bote nucali, koker pak deb vi meni kaj pošillali za vezillu. Zategavolo povej meni, Micha! si ti dovžan eno arcnijo, katera bla pred rokam, inu ne zuperna, noterusseti, kader ti biv močnu bollan, inu sama leta arcnija be bila, katera be tebe per Živlejnu ohraniti zamogla?

Micha. Dovžan be jest biv; scer be jest sam moje Smert krive biv: ja jest be še za njo prossov, deb jo hitru dali.

Fajmašter. Raunu za bollezen te Duše, katera je ta pregreha, smo mi dovžni nucati te arcnije, inu mittelne, če očemo mi od večne Smert rešeni biti, inu to večnu Žiulejne v Nebesih imeti. Mittelne pak čez pijanost ni potreba hoditi v ptuje duželle jiskati, njuh ima sleherne človek pred rokam, inu so leti:

I Mittel je, de en človek spozna to hudobijo te pijanost; zakaj dokler on k spozneinu taiste hudobije napride, toku dovgu bo lubov, ali saj terpov nad saboj to pijanost, inu njo nabode sovražov. Zatu more sledne vinu podpovržen človek dobru premisliti inu v Sercu ohraniti, koku on stury skuz pijanost krivica G. Bogu, sam sebi, inu svojmu bližnemu. En pijanc stury krivica G: Bogu; kir On se spunta čez Boga kakor svojga Gospuda, inu to dovžna zaverže, ter v dijajnu stury, če lih tok preuzetnu nagovory: kdu je ta Bug, kater biv v stanu meni prepoveduvati to nezmasno pijačo tega Vina, dokler ga jest pyti očem? En pijanc zaničuje Boga koker svojga Očeta, kir on njemu naiskaže te časti, inu zaverže to nebeška Erbšna inu ostane per pokalu. En pijanc zaničuje G: Boga koker svojga Stvarnika; kir On čez volo Božjo ta Stvar tega Vina k pijanost obrača. En pijanc stury krivica Bogu Synu, kir on uržah da, de JEŽUS cellu naprešacanu zašlužejne svojga terplejna, inu bridke Smert zgubiti more nad njegovo dušo, in še nad dušam teh, katire od njega pohujšane bodo, inu naspokurjene ostanejo. En pijanc zaničuje S. Duha; kir on več to nezmasno pijačo luby koker to posvečeoča gnada, inu raiši vidy, de v njega to Vinu teče, koker deb v njemu ta Božje Duh stanuvov. En pijanc stury krivica sam sebi, inu svojmu bližnemu, koker smo mi v te pervi, inu drugi postavi obilnu se pogovarjali. (Konec.)